

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

ביצד הרגל

פרק שני

בבא קמא

כד.

פ"א מ"א פ"א מהל'
מחוקרי פסח הלכה
ז' ז'
ע"ב מ"א פ"א מהלכות
אסורי ביאה הלכה ז'
פנח עקב נגז'
ע"ג מ"א פ"א מהלכות
מקץ ממונן הלכה ז'
ע"ד מ"א פ"א מהלכה ז'
ופ"ה מהל' פסחדין
הלכה י'
ע"ה מ"א פ"א מהל'
עדות הלכה פ'

וה"ר עזריאל פ"י דליכא צניחא דלרשי לא ישמרו לגיחה
ד' לא משלם נזק שלם עד יום ד' דלא ישמרו הוי יום ד' דוניה
דחמול שלשום אצל לרצא דלא כתיב נגיחה ד' אפילו נגח ד' בג'
חייב וקשה למאי דפי' דלא משלם צריעית ג"ש אפי' למ"ד ליעודי

ריחק נגיחותיו. ג' ימים: חייב. כדכתיב^ט תמול^ט שלום: ריחקה
ראיותיה. ג' רליות בג' ימים טומאה ו' ימים כדכתיב^י כי יזוב וזב
דמנה ימים רבים ודרשין (פ"ח פ' מנזע) ימים שנים רפים שלשה:
קירבה ראיותיה. זיום אחד טהורה מטומאת צבעה אלא שומרת
יום כנגד יום: הרי הוא אושר וזאת
כזו. ומשום גזירת הכתוב הוא דלא
דרשין ק"ו: הוב בראיות. כדכתיב
בזחי קרא וזב תולת זיימני וכתיב
טומאתו היא דמשמע צדק ג' הוי
טומא וכתיב זאת דמשמע אין לך
אלא מה שכתוב צו זב בראיות ולא
זבה בראיות: קאי בראיות. הוי
זאת גבי רליות כתיב וממעט רליות
לזבה: פופעי: ימים. צממיה: אלא
צ' הורה. שסס חור ללחך העדלתו
שלשה ימים שרפה שוריס ולא נגח
חור לתמונה: ברבי יהודה. דלמנ"י:
נימוקו עמו. טעמיו ורליותו עמו:
לייעודי תורא. ולמעטוי היכא דנגח
זיום אחד: או לייעודי גברא.
לייעד בעל השור שלשה ימים:
בחד יומא. והיעוד על שלש נגיחות
של ג' ימים: אי אמרת. לא צעין
ג' ימים אלא ליעודי מורא ולמעטוי
קירב נגיחותיו הא מייעד דריחק
נגיחות: השתא הוא דקמסדרו בי.
ולא שששת^י הכימות צאו זיום אחד
ההורה אמרה שלשה ימים: והיעוד
בבעי' ואין עדות אלא צ"ד:
הרי כאן ג' עדיות. שסס צטלה
אחת מהס לא צטלו השמים ומשלם
עליהס חצי נזק ואס לא צטלה הרי
הוא מועד: ודי עדות אחת צ' הומוה.
ששרי בעל ידן שששתן הוא מועד
הלך עדות אחת קן לך שסס
נמלאת כת ראשונה וזממת הוא פטור
משלם על הנגיחה שלישי^ט אלא

גליון הש"ס

רבינו הגנאל

אמרו לו לר' מאיר
ובה תוביה שריחקה
ראיותיה טומאה קירבה
ראיותיה טומאה. הורת
הוב לטמא בג' ריות
שנאמר הורת תהיה
טומאתו כתיב טומאתו
כתיב היא תהיה ואתה
תהיה בימים חלבו רר
וזכר מלמד שטמא בג'
ראיות. הורת הובה
בימים שנאמר ואשר כי
יזוב וזב דמה ימים רבים
ימים ב' רבים ב' ואם
אחת הורת כתיב ראת
ביום אחד אתה וזב עד
שתיאה שלשה ימים. והוי
שנאמר לרבי מאיר ובה
תוכיב שסס קירבה
ראיותיה ביום אחד אתה
זכר כך השור אר נגח
ביום אחד כמה נגיחות
אינו מועד. פי' הומוה
ההרה טומאתו כתיב.
לימד כי טומאת הוב
בראיות. ומכתיב ואת
למעטוי הובה שאין
טומאתה בראיות. ולא
יחן למעט מראת הוב
מליטמא בימים ולומר
וזאת טומאת בראיות ולא
בימים דקיימא לן דכי
מעט קרא מן העין
דמריבא כתיב מעטוי
הווי פירוש מריב
טומאת הוב בראיות ביום
אחד מעט טומאת הובה
מראיות ביום אחד ולא
יחן לפרש דמעטע
הימים דהוא מריב
ראיותו לר' ששקבי'ן
אחרי לויבא (א). אמר רב
נחמן הלכה כר' יהודה
במיעד דאמי איהו מועד
כל שיעודו עלוי שלשה
ימים שהרי ר' יוסי מודה
לו. והלכה כר"מ בתם
דאמי איהו כתיב
שתינותק מעטוישיו בו
אינו נגח שהרי ר' יוסי
מודה לו. ואסקוין לה
דר' יוסי נמוקו עמו. פי'
תורתו עמי לומר הרתו
גמרא ברות מסורת כרז.
איבעיא להו שריחקה
ימים דקתני ליעודי
תורא או ליעודי גברא.
למאי נפקא מינה דאיידי
ימא ביום רביעי ושחרו
דנגח הוא תורא בחד
שבוע ובחריץ בשבא
תורא אחרינא אפי' שהי'
כיתות ביום רביעי היעוד
נעשה השור מועד וכל מה
שיגח ממאן לרובי נזק
שלם משלם. אלא אי
אמרת ליעודי גברא בעיקר
להיות זו העדות כתיב
התריאה לו כי יחרידו
לשבור את שורו ויכל
בעל השור לרובי שעד
עתה לא הגדל לי שחרו
נגח מעטוישיו אלא שחרו
תמצאו שלשה הללו
כאילו כת אחת קן שכולן
זה הם ת"ש אין השור
נעשה מועד עד שיעודו
בו בפני בעלים ובפני כ"ר
היעוד בו בפני בעלים

תורה אפי' העידו צבעלים נגיחה
ג' דלמריין לקמן צפרק שור שנגח
ארבעה ומתשה (דף מ"א. וסס) וכי
מאחר דמסס קטלין ליה מועד היכי
משכחת לה ומשני כגון שהחמו וזממי
וזממין ופירין הניחא לי ליעודי תורא
שפיר אלא לי ליעודי גברא צעין מני
אמר ליה לא הוה ידענא דתורא
נגחן ולפי מה שפיר' אפילו לי
לייעודי תורא נמי לא אחי שפיר
וי"ל דלכתחילה^ט כשהחמו השלשה
כימות לקחו הצעלים את השור
וכשבאו וזממי וזממין והיעודו צבעליו
צבית דין לא הספיקו לגמור את דעו
עד שנגח נגיחה ד' צעדו שהיה צבית
צעליו וכמ"ד^י ומגזין דעו של שור
שלא צעניו והו"מ ללפתא הניחא
למ"ד דזממין אלא צללו הפי פירין
שפיר הניחא אחר ור"מ מפרש שאין
נאסר על ידי גמר דין כל זמן שהוה
קיים^י ועדיין שלו הוא ע"ד לאחר
סקילה או לאחר שמיעה והשתא אחי
שפיר אפי' נגמר דעו ואח"כ נגח
והא דקתני לקמן צבתייה נמלאת
כת שלישיה וזממת כולן חייבין אפי' ג'
דעדיין לא חייב נזק שלם מכל מקום
כיון שמייעדין אוחו וממילא מתחייב
נזק שלם צריעית כשהחמו לריחין
לשלם כפי מה שפעלה נגיחה ד'
כשיגח אפי' צצפרק הנמקין (פסחדין
דף ט"ו) אמר עריל גניבה נגפס
שהחמו ועידו גניבה ראשונה של צ'
סורר אין נהרגין התם לאו משום
דיכול להיות שלא יצאו לרובי חוב
פטרמין להו אלא התם משום דלמו
למימר להלקותו צצאו ועידו גניבה
נגפס שהחמו לוקין כדפירש התם
צקוטרסם אצל הלכה ע"כ לא צאו
כי אס ליעודו ולחייבו נזק שלם
כשיגח נגיחה ד' דמסיק ואילי דלא
מנו למימר לחייבו פלגא נזקא קאחיין
אפי' אין חייבין אלו הכימות אלא
במה שעשאו מועד ואומדין כמה
נפחת שורו דממיו ולא כריכא השתא
לנגיחה רביעית כליכא:

ריחק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לא כל
שכן אמרו ליה^ט ובה תוכיב שריחקה ראיותיה
ממאה קירבה ראיותיה טהורה אמר להן הרי
הוא אושר^ט וזאת תהיה טמאתו בזובו כ' תלה
הכתוב את הזב בראיות ובה מראיות כ' בימים
ממאי דהאי אחת למעוטי וזה מראיות כ' אימא
למעוטי זב מימים אמר קרא^ט והוב את זובו
לזכר ולנקבה מקיש זכר לנקבה מה נקבה
בימים אף זכר בימים ולקיש נקבה לזכר מה
זכר בראיות אף נקבה בראיות הא מיעט
רחמנא וזאת ומה ראות מסתברא קאי
בראיות מועט ראות קאי בראיות מועט
ימים תנו רבנן איזהו מועד כל שהיעודו בו
שלשה ימים ותם שיהו התינוקות ממשמשין
בו ואינו נוגח דברי ר' יוסי ר' שמעון אומר
מועד כל שהיעודו בו שלש פעמים ולא
אמרו שלשה ימים אלא לחורה בלכד אמר
רב נחמן אמר רב אדא בר אבהו הלכה כר'
יהודה במועד שהרי ר' יוסי מודה לו והלכה
כרבי מאיר בתם שהרי ר' יוסי מודה לו אמר
ליה רבא לרב נחמן ולימא מר הלכה כרבי
מאיר במועד שהרי רבי שמעון מודה לו
והלכה כרבי יהודה בתם שהרי רבי שמעון
מודה לו אמר ליה אנא כרבי יוסי סבורא לי
רבי יוסי דקתני^י ליעודי תורא או ליעודי גברא^י
למאי נפקא מינה דאתו תלתא כיתי סהדי
בחד יומא אי אמרת ליעודי תורא מייעד
ואי אמרת ליעודי גברא לא מייעד מימר
אמר השתא הוא דקמסדרו כי מאי תא שמע
י' אין השור נעשה מועד עד שיעודו בו בפני
בעלים ובפני בית דין^י היעודו בו בפני בית
דין ושלא בפני בעלים בפני בעלים ושלא
בפני בית דין אינו נעשה מועד עד שיעודו בו
בפני בית דין ובפני בעלים ה'היעודוהו שנים
בראשונה ושנים בשניה ושנים בשלישית
הרי כאן שלש עדיות והן עדות אחת להומוה
נמצאת כת ראשונה וזממת הרי כאן שתי
עדיות והוא פטור והן פטורים נמצאת כת
שניה וזממת הרי כאן עדות אחת והוא
פטור והן פטורים נמצאת כת שלישית
וזממת כולן חייבין ועל זה נאמר^י ועשיהם לו
כאשר זמם וגו' אי אמרת ליעודי תורא שפיר
אלא

הנהגות וציונים

אם בדפוס שאלותיו פ'
(וכיחא בכתיב דראשונים):
צ"ל עד שיעודו בו
כפני ב"ד ובפני
בעלים שנאמר והיעוד
בבעליו וזכר מהרי"ם
(נתיקות) ג' צ"ל תלתא
כתיב^י צ"ל ששית.
כתיב בכתיב^י ה' י' י'
רביעית (גליון):
ז' נתיבא אקמייתא:
ז' ועיין מהרי"ם מ"ש
כשם גליון עד תירוק
אחר (גליון): ט' צ"ל
דבתהיה.
ט' צ"ל אי' רבתי^י
(גליון) ובה כתיב
הפירוש^י בכתיב ליתא
חבת שלי: ט' צ"ל
שיעודוהו (פסחדין)
וכיחא בכתיב^י ז' ע'
מהרי"ם (גליון):
ט' בדפוס הרי"ם אפי' שר
סימן ע. ובר"מ אלשקר
הוא סימן טז:

רואה אלא דגזירת הכתוב הוא דבשלשה ימים היא זבה אפי' אס יצא
אליהו ואמר ודאי לא תראה עוד: **ודלמא** פ' מעוטי זב מימים.
קאי בראיות מימעט ראיות. תימה ארצה קאי צ' צ' ממעט צ' צ' צ' לומר דהתם נמי היה דרשין וחת לליים ולא לכתיב שאין שנים
פוסקין ככתיב אלא משום דרשין ליה מאסר לליים: **אנא** ברבי יוסי פ"ה. והא דלא קתני הלכה כרבי יוסי נכתיב דיתחיל ליה
לנמקט תנאי דמתניתין: **אי** ליעודי גברא. לא שיכא מועד לעטר כשכרתו דאס קן לא היה מתחייב עד צריעית של^ט תמישית ג"ש אלא
לייעודי שיעודי^ט כלל פסס שנגח שורו ושמרנו: **תלתא** ביתי עדים. לאו דוקא דהוא הדין כת אחת: **השתא** הוא דקמסדרי
בי. תימה לר"י^ט דמ"מ קנס לא הוי אפי' למ"ד (על דף ט"ו). פלגא נזקא קנסא דמכי נגח שלם נגיחות י'א מחוקת שימור וגראה
לחקר דאין חצי נזק חלוק כיון דהוי קנס חזק דומתא הוי קנס כלל דוכי דלאשכחן גבי שלשים של עבד דאפי' העבד הוא שלשים
לא פחות ולא יותר מכל מקום הוי קנס ואי מודה ביה מיפטור:
בפני ב"ה. וזה מסביר דמי יקבל עדות אס לא בפני בית דין: **הרי** כאן ש"ש עדיות. לענין ג' אחין ואחד מן השוק מלרצק עמיהן:^י
לימרו

גמ' אימא פ' מעוטי זב
מימים. עיין הטובת
רד"ס חלק י"ד סימן
ל'ו ותשובת ה"ס
לשק"ך פ' סימן ע'
אנא ד"ה (דף כג
ע"ב) ולא ישמרו כ'
ועדיין שלו הוא. י'
זכתיב דף ע"א ח"ט
ד"ה אפי' בא"ה שלו
הוא ג' אחר
פקייה. ע"י ש"ס פ"ד
דמלמלחן סימן כ"ג
פסחדין:
תורה אור השלם
(א) ואת תהיה טמאתו
קובו ר' בשרא את זובו
או הקהים פירו מובו
התורה: הוא: (ויקרא ג'
ב) והנה קצתה: והיעוד
את זובו לזכר ולנקבה
ולאיש אשר ישב עם
טמאתו: (ויקרא ג'
ג) ועשיהם לו כאשר
זכר עשית לאחיו
והקרת הער שפירקד:
(ויקרא ג' ט)
הנהגות וציונים
אם בדפוס שאלותיו פ'
(וכיחא בכתיב דראשונים):
צ"ל עד שיעודו בו
כפני ב"ד ובפני
בעלים שנאמר והיעוד
בבעליו וזכר מהרי"ם
(נתיקות) ג' צ"ל תלתא
כתיב^י צ"ל ששית.
כתיב בכתיב^י ה' י' י'
רביעית (גליון):
ז' נתיבא אקמייתא:
ז' ועיין מהרי"ם מ"ש
כשם גליון עד תירוק
אחר (גליון): ט' צ"ל
דבתהיה.
ט' צ"ל אי' רבתי^י
(גליון) ובה כתיב
הפירוש^י בכתיב ליתא
חבת שלי: ט' צ"ל
שיעודוהו (פסחדין)
וכיחא בכתיב^י ז' ע'
מהרי"ם (גליון):
ט' בדפוס הרי"ם אפי' שר
סימן ע. ובר"מ אלשקר
הוא סימן טז:

ליקוטי רש"י

ריחק נגיחותיו. שור
מועד קאי כתיב נגח
צפרק כתיב נגח מועד
אז וזו וזו וזו מועד
כל שהיעודו בו ג' ימים
דברי ר' יהודה ר' מאיר
אומר לא שיעודו צו ג'
פעמים זיום אחד ר'
יהודה כתיב כתיב או נזק
כי שור נגח הוא תמול
שלום תמול את שלום
תלת הוי ג' ימים ור"מ
סגר ריחק נגיחותיו
שכנתה בג' ימים זה אחד
זו חייב קירב נגיחותיו
שנגח ג' פעמים זיום אחד
לא של קן (והשתא כתיב):
נימוקו עמו. פעמי
טעמו עמו וקן דבר יקר
מקפולת (ע"כ ט"א). פירוש
עמו לא שיעודו על נגיחותיו
היא צלה והעמיד שורו
חוקת מועד ענין צמי
ענין ענין ענין ענין ענין
והן עדות אחת להומוה.
שסס חמול משלמן צעין
נגח ג' ימים כתיב:

שלא בפני ב"ד. בפני ב"ד
שלא בפני בעלים אינו מועד
עד שיעודוהו בפני ב"ד
ובפני בעלים. ב' בראיות
בשניה ב' בשלישית הרי ג'
עדות הם עדות אחת להומוה
נמצאת כת אחת וזממת הרי
כאן שתי עדות אחת והוא
פטור כר'. פי' כגון דאתו
תרי שהדי אשודרו בפני
ב' ובפני בעלים והדין תורא
נגח תורא דרובי בשבא במקום
פלגי יאחז אחרינו ואשהדו
בדתיין בשבא נגח הוא תורא
שדמיין במקום פלגי יאחז
אחרינו ואשהדו דבתלתא
בשבא בחד תורא דלוי
במקום פלגי נעשה השור מועד
ומעטוישיו כל מה שיגח
משלם נזק שלם מן העלייה.
נמצאת כת ראשונה ושנים
בשניה ושנים בשלישית
הרי כאן שלש עדיות והן
עדות אחת להומוה וזממת
הרי כאן שתי עדות אחת
והוא פטור והן פטורים
נמצאת כת שלישית וזממת
כולן חייבין ועל זה נאמר^י
ועשיהם לו כאשר זמם וגו'
אי אמרת ליעודי תורא שפיר
אלא

רואה אלא דגזירת הכתוב הוא דבשלשה ימים היא זבה אפי' אס יצא
אליהו ואמר ודאי לא תראה עוד: **ודלמא** פ' מעוטי זב מימים.
קאי בראיות מימעט ראיות. תימה ארצה קאי צ' צ' ממעט צ' צ' צ' לומר דהתם נמי היה דרשין וחת לליים ולא לכתיב שאין שנים
פוסקין ככתיב אלא משום דרשין ליה מאסר לליים: **אנא** ברבי יוסי פ"ה. והא דלא קתני הלכה כרבי יוסי נכתיב דיתחיל ליה
לנמקט תנאי דמתניתין: **אי** ליעודי גברא. לא שיכא מועד לעטר כשכרתו דאס קן לא היה מתחייב עד צריעית של^ט תמישית ג"ש אלא
לייעודי שיעודי^ט כלל פסס שנגח שורו ושמרנו: **תלתא** ביתי עדים. לאו דוקא דהוא הדין כת אחת: **השתא** הוא דקמסדרי
בי. תימה לר"י^ט דמ"מ קנס לא הוי אפי' למ"ד (על דף ט"ו). פלגא נזקא קנסא דמכי נגח שלם נגיחות י'א מחוקת שימור וגראה
לחקר דאין חצי נזק חלוק כיון דהוי קנס חזק דומתא הוי קנס כלל דוכי דלאשכחן גבי שלשים של עבד דאפי' העבד הוא שלשים
לא פחות ולא יותר מכל מקום הוי קנס ואי מודה ביה מיפטור:
בפני ב"ה. וזה מסביר דמי יקבל עדות אס לא בפני בית דין: **הרי** כאן ש"ש עדיות. לענין ג' אחין ואחד מן השוק מלרצק עמיהן:^י
לימרו

הבא על יבמתו פרק ששי יבמות

סד:

עין משפט
גר מצוה

ק"א מ"פ פ"ו מה"ל
לשוח הלה ת' ט"ש"ע
לש"ע ע"מ ק"א ס"ק י"ז
ק"א ב' מ"י פ"א מהלכות
מילה הלה ת' מת
ע"מ ק"א ט"ש"ע י"ד ס"מ
ה"ט ס"ק י"ז
ק"ב ט"ש"ע ט"ס ס"ק י"ג
ק"ג ד' מ"י פ"א מה"ל
לש"ע ע"מ ק"א ס"ק י"ז
ק"ד ו' מ"י פ"א מה"ל
ס"מ ל"ח ק"א
ט"ש"ע ט"ס ס"מ ט' ס"ק
י"ז
ק"ו ו' מ"י פ"א מה"ל
ס"מ ל"ח ק"א
ק"ז ו' מ"י פ"א מה"ל
ס"מ ל"ח ק"א
ט"ש"ע ט"ס ס"מ ט' ס"ק
י"ז
ק"ח ו' מ"י פ"א מה"ל
ס"מ ל"ח ק"א
ט"ש"ע ט"ס ס"מ ט' ס"ק
י"ז

ימי שנותינו בהם **שבעים שנה**. אע"ג דלאי קרא חפלת משה
כמיז מסתמל דוד אמרו שנתנו שמי ק"ג אצל משה מנינו
שמי יומת:

בעי מיניה מרב יוסף. אר"י דנראה שאלו הלכה כר"ז או כרשב"ג
והטעם להלכה כשניהם:

דתנן מי ששקה ושנה כ"ו. הקסה
ה"ר משה דבנשטרס
(מסדרין פ"א: י"ט) ומוקי לה אפילו
כרשב"ג ועבירות מחקות ואמר
ר"י דלע"ג דליכא תנא הסם
דלמך עבירות מחקות מתוך לשון
המסנה ממשע ע"ה לר"ז יוסף
דקס"ג מלקות מחקות דנראה לו
דוקס"ג דלא נקט מי שלקה ושנה
אלא ללשמועין דלחיי צעירה
ש"ס צ"ה מלקות ופ"י אה"ל דקס"ג
עבירות מחקות שמה ס"ב
ר"ז יוסף דליפס לרביה ה"ה ס"ב
ו"ש

תוספות שנים

א"ר ישנו בחזרה. פ"י
סביה מרזי חזר תלמודו
ומתקין נדו אצל יתכן
סומקא לא היה ק"א ל"ן.
א"ר י"ז אצל יתכן חזרה
פ"י סביה מרזי א"ל ר'
יומן וירוד כסביה ר'
יתכן ור"ז מדברי א"ל
יתכן לא היה מרזי א"ל
ר"ז ולא ידע כפי'
יומן ומתקין מדברי:
מלקות. דתנן מי
ששקה ושנה כ"ו
מכניסין אותו לבישה.
וא"ר למ"ד עבירות
מחקות הוי מיימי
דקס"ג לא תנא כ"ו לנפח
היינו מכוז עכ"ל ג'
פנינים ומוקס עבירות.
ו"ל דדיק מתקן מי
שלקה ושנה משמע דתנן
היה חזק שנתנה לו
דוקס"ג לר"ז דלא נקט
לק"א אלא ללשמועין
דלחיי צעירה ש"ס צ"ה
מלקות. ופ"י אה"ל
דקס"ג עבירות מחקות
שמה ס"ב מ"י כ"ו כ"ה
לרביה ה"ה ס"ב וימי
שפ"ר דה"ה מה"ל לו
מחזק כ"ה אה"ר י"ז
מלקות א"ר שמע
דבריו ומני ה"ה חזק:

גליון הש"ס

ש"ס א"ב דאירבה
ובי"ת. ע"מ לק"מ דף ק"ה
ע"ל וכו' ש"ס ד"ה
קטנה:

ליקוטי הש"י

(נדפס בסוף המסכת)

הנהרות וציונים

[6] האשונם וכו'
ר"ב: [3] [נדפס בסוף
המסכת]. פ"י ששנ"ד
בשרו גוונים מן החולין
(ג' ר' יוסף: [1]
ומכ"ל לא ד"סמ"ב:
[2] צ"ל סמ"י גוונה.
יב"ע (ג' ר' יוסף: [1]
מיתר (ד' ר' יוסף: [1]
ב"מ"י יב"ע (ג' ר' יוסף:
[1] כ"מ"י גו"ס ו"א
מתוך ג' ר' יוסף ע"ד
ש"ה מ"ו, וכו'. וכו'
ב"מ"י ר"ה: [1]

תורה אור השלם

(א) הבישו אל אברהם
אברהם ואל שרה
התולקבם ב' אהר

הוצאתם ואל מקבת בור נוקרתם

הוצאתם ואל מקבת בור נוקרתם וכתוב
ה"ה הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה

תחוללכם אמר רב נחמן אמר רבה בר אבא
שרה אמנו * אילנית היתה שנאמר * ותדו

שרי עקרה אין לה ולד אפי' בית ולד אין לה
אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר

שילת משמיה דרב לא שנו אלא ברורות
הראשונים ששנותיהן מרובות אבל ברורות

ומהצד כנגד שלשה עיבורים רבה * אמר רב
נחמן שלש שנים כנגד שלש פקידות * דאמר

מר בר"ה נפקדו שרה רחל ורחנה אמר רבה *
ליתנהו להני כללי מכדי מתני' מאן תקן

רבי והא בימי דוד אימעות שני דכתיב * ימי שנותינו בהם שבעים שנה

והאי שמא אזכר להבנות הימנה ודלמא איהו דלא זכיא איהו כיון דלא

מפקדא אפריה ורביה לא מיענשה איני והא אמרו ליה רבנן לר' אבא

בר זבדא נסיב איתתא אוליד בני ואמר להו אי זכאי הווי ל' מקמייתא

התם דהוי קא מרזי להו לרבנן דני אבא בר זבדא איעקר מפרקיה דרב

הונא רב גידל איעקר מפרקיה דרב הונא רבי חלבו איעקר מפרקיה דרב

הונא * רב ששת איעקר מפרקיה דרב הונא רב אחא בר יעקב אהדתי

סוסכנתא * תלויה בארזא דבי רב נפק מיניה איעקר מפרקיה דרב הונא לבר מאנא

בר יעקב שיתין סבי הוינא וכולהו איעקור מפרקיה דרב הונא לבר מאנא

דקימי בנפשא * החכמה תחיה בעליה: גירשה מותרת וכו': * שני אין שלישי

לא מתניתין מני * רבי היא דתניא * מלה הראשון ומת שני ומת שלישי לא תמול

דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אמר * שלישי תמול רביעי לא תמול והתניא

איכא * הוי מנייהו אחריניתא ת"ש דאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן * מעשה

בארבע אהיות בצפורי שומלה ראשונה ומת שניה ומת שלישי ומת רביעי

באת לפני רבן שמעון בן גמליאל אמר לה אל תמולי ודלמא אי אתיא

שלישית נמי הוה אמר לה א"כ מאי אסהדותיה דר' חייא בר אבא ודלמא

יחא קמ"ל דאהיות מחוקות אמר רבא השתא אמרת אהיות מחוקות לא

ישא אדם אשה לא ממשפחת נכפין ולא ממשפחת מצורעים והוא דאתרוק

תלתא וימינא מאי הוה עלה כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר עובדא הוה קמוה

דר' יוחנן בכנישתא דרמון ביה"כ שחל להיות בשבת ומלה ראשונה ומת

שניה ומת שלישי באה לפניו אמר לה לכי ומולי א"ל אביי חזי דקשרית

איסורא וסכנתא סמך עלה אביי ואול נסבה לחומה ברתא דאיסי בריה דרב

יצחק בריה דרב יהודה דנסבה רחבא דפומבדיתא ושכיב רב יצחק בריה

דרבה בר בר חנה ושכיב ונסבה הוא ושכיב אמר רבא ומי איכא דעביד

עובדא בנפשיה כי האי והא איהו דאמר אבין דסמכא יצחק סומקא לאו בר

סמכא * אבין ישנו בחזרה יצחק סומקא אינו בחזרה ועוד אימר דפליגי לענין

מילה בנישואין מי פליגי אין והתניא * יציבת לראשון ומת לשני ומת לשלישי

לא תנשא דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אמר לשלישי תנשא לרביעי

לא תנשא בשלמא גבי מילה איכא משפחה דרפי דמא ואיכא משפחה

דקמיט דמא אלא נישואין מ"ט א"ל רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי

מהגרוניא משמיה דרב הונא מעין גורם ורב אשי אמר * מול גורם מאי בינייהו

* איכא בינייהו דאירסה ומת אי נמי דנפל מדיקלא ומת א"ל רב יוסף בריה

דרבא לרבא בעי מנייה מרב יוסף הלכה כרבי ואמר לי אין הלכה כרבי

שבעון בן גמליאל ואמר לי אין אחיבי אחרך בי א"ל לא סתמו היא * ופשיטא

לך נישואין ומלקיות כרבי וסתות ושור המועד כרבן שמעון בן גמליאל נישואין

הא דאמרן מלקיות דתנן * ימי שלקה ושנה ב"ד כונסין אותו לכיפה

ומאבילין אותו שעורים עד שתהא כריסו נבקעת וסתות דתנן * אין האשה

קובעת

קן סתומות של משנה הן יש סתמיה כרבן שמעון בן גמליאל יש סתמיה כרבי דליכא מילתא דמחוקין לה כתיב וימינא ואיכא

מילתא דענין תלתא וימינא ומשום הכי פשט לך כנור וכנר כסתומים: * נישואין הא דאמרן. דקס"ג לן תנא דרבן כרבי

דקתי רשאי השני שני אין שלישי לא: כונסין אותו לבישה. א"ס חזר ומטל בשלישית דמחוקין ליה כרשיעא מתרי וימינא שלקה:

קובעת

בבא מחמת טענה דלדע"ר ר' אחא ספקין מיניה אפי' בתוך עשר ובכחות ולדעת הרב בעל (החוטפות) (לחובות)

(3) לאחר עשר שנים מפקינן לה מינה ובכחות ולדעת אבא ומי ל' לא מפקינן לה מינה ליעולם בכחות אפילו לאחר

עשר אבל בלא כחות מפקינן לה מינה בעל כרחו בבא מחמת טענה ולדעת עשר שנים ויש לדחוק ולפי כפי הרב

אלפס (2) ובראי' אי לא הוה דמי אדור מינה לא הוה איהו צריכה למימר מינה. אלא כגון דאמר בוראי מינה

ואצ"ל דאמרין לקמן

בשמיני' אהא עובדא

כנישתא דקס"ג ואמר

זכיא ויתן כחות

ומסקנא מוקפי' לה בבא

מחמת טענה (6) היא

לאו טענה כגון ודענין

בבעל שהוה עקור ולא

שיך למיטר בה שפא

ענייה נתנה באחר א"כ

הא דביענא למיפק

מתחיה בטענה דאמי

יורה כחן לא מהנכין

לה למיפק מיניה

בכחות דאמי שפא

ענייה נתנה באחר

ומסקנה במאי דטענה

הרי כאן ג' סברות

הנהרות על תוס' חד מקמא" (6) אולי נ"ל ה"ה לאו טענה דענייה מוטל ליה אלא כגון (3) ה"ה כנ"ג ה"ה סתמיה כרבי (1) נ"ל דלאו דלדע"ר חזר דענייה לא הוה איהו כ"ו.

מסורת הש"ס
ע"ה חספות

(6) [נ"י חז"ן גי'נין מ: ד"ה המולד (ו"ו)]
(3) ר"ה י"א: [נ"מס:]
(2) ג' [נ"לס:]
(7) [נ"מס:] ג' [נ"לס:]
(3) [נ"מס:] ג' [נ"לס:]
ק"ו: סהדרין פ"א:
(1) [נ"מס:] ג' [נ"לס:]
(1) נ"ה ס"ד. (8) סהדרין
פ"א: (7) [נ"מס:] ג' [נ"לס:]
(1) נ"ה ס"א. (8) ע"י
שמואל ב' ה' ד.

תוס' חד מקמא"י

וא"ל לי כתובה (הא)
וא"ל אמי היא נאמנת
ויש לה כתובה. והקשה
עליו הרב ר' אברהם
אבי"ו ואבא מרזי ובי'
למה ליה למיטר
לאנתתה מיניה דאמי
יורה כחן אפי' יורה כחן
יש לה כתובה שמא לא
זכה ליבנות הימנה ואיהו
דמפקיד מפני איהו דלא
מפקדה לא משנא וכתיב
הראב"ד ז"ל איכא
דמחזין דהאי גברא הוה
ליה בני וכוון דאית לה
ליכא למיטר לא זכה
ליבנות הימנה ואיהו כיון
דלא מפקדה לא משנא
הוה דכיון דלא מפקדה
לא איכפת ליה ולא
ענישין ליה במידי דלא
איכפת ליה. לכך פ'י
אבא מרזי ז"ל דבבא
מחמת טענה מייר כגון
ששהתה עמו עשר שנים
ולא לידה לו והבעל יש
לו בנים ולא מפקינן
מניה מידי. אלא היא
בעיא למיפק מיניה
דביענא חזרתא ליה
ומד' לבקרה וביענא
למיפק לדיכא למיטר
ענייה נתנה באחר
ולפיכך אמר ר' אמי איהו
מהוינא ומפקינן לה
מיניה בלא כתובה. אבל
כתובה לא יתבין לה
שפא ענייה נתנה באחר
ובלא כתובה ומי לא
מפקינן מיניה אלא לאחר
ששהתה עשר שנים אבל
בתוך עשר שנים אפי' כ
שפא מחמת טענה לא
מפקינן מיניה אפי' בלא
כתובה שמא ענייה נתנה
באחר. ורב איהו
משבחה פירש אפילו
בתוך עשר שנים כיון
שבאח מחמת טענה
מפקינן לה מיניה
בכתובה ולא מסבירא
כותיה וכו' פירש
דלדע"ר עשר שנים
דמפקינן לה מיניה הינו
בכתובה ולאבא מרזי
ז"ל מסבירא דלא
מפקינן בכתובה לגורם
ואפי' לאחר כמה שנים
ואפי' באח מחמת טענה.
ואצ"ל דאמרין לקמן
בשמיני' אהא עובדא
קמיה דר' יוחנן בני
כנישתא דקס"ג ואמר
זכיא ויתן כחות
ומסקנא מוקפי' לה בבא
מחמת טענה (6) היא
לאו טענה כגון ודענין
בבעל שהוה עקור ולא
שיך למיטר בה שפא
ענייה נתנה באחר א"כ
הא דביענא למיפק
מתחיה בטענה דאמי
יורה כחן לא מהנכין
לה למיפק מיניה
בכחות דאמי שפא
ענייה נתנה באחר
ומסקנה במאי דטענה
הרי כאן ג' סברות

גליון הש"ס

ש"ס א"ב דאירבה
ובי"ת. ע"מ לק"מ דף ק"ה
ע"ל וכו' ש"ס ד"ה
קטנה:

ליקוטי הש"י

(נדפס בסוף המסכת)

הנהרות וציונים

[6] האשונם וכו'
ר"ב: [3] [נדפס בסוף
המסכת]. פ"י ששנ"ד
בשרו גוונים מן החולין
(ג' ר' יוסף: [1]
ומכ"ל לא ד"סמ"ב:
[2] צ"ל סמ"י גוונה.
יב"ע (ג' ר' יוסף: [1]
מיתר (ד' ר' יוסף: [1]
ב"מ"י יב"ע (ג' ר' יוסף:
[1] כ"מ"י גו"ס ו"א
מתוך ג' ר' יוסף ע"ד
ש"ה מ"ו, וכו'. וכו'
ב"מ"י ר"ה: [1]

תורה אור השלם

(א) הבישו אל אברהם
אברהם ואל שרה
התולקבם ב' אהר

הנהרות וציונים

קראויהו ואברהם וכו'
הם שקעים שנה ואם
בגלית שנותים שנה
והקבם עקל ואין ב' כו
הש' נקבתי: [1]
בגלית ההקבמה בגלית
והקבמה התנה בקליה:
[1] [ק"ה] [1]

שהיא עקרה וחסותה ומעניה שאינה כשאר שנים ומטום הכי אצטריכה איהו למי' שאינו יורה כחן אב"ל בוראי א"ל היתא אילנית ידועה אמרה איהו שאינו יורה כחן לא מפקדא איהו כמיז מסתמל דוד אמרו שנותנו שמי ק"ג אצל משה מנינו שמי יומת:

הנהרות על תוס' חד מקמא" (6) אולי נ"ל ה"ה לאו טענה דענייה מוטל ליה אלא כגון (3) ה"ה כנ"ג ה"ה סתמיה כרבי (1) נ"ל דלאו דלדע"ר חזר דענייה לא הוה איהו כ"ו.

ד:

בתולה נשאת פרק ראשון כתובות

עין משפט
גזר מצוה

ג א מיי פיה מלי
אסורי ביאה הלי יט
סנה לרין קוח טושיע יוד
ס' קלה סעי' י:
ד יד (מ"י פ"ג מ"ה)
אלל סנה עין ז
טושיע ס' שפ סעי'
ז:
טו ג (מ"י פ"ג מ"ה) אלל
ה' ה' טושיע ס' ס'
שע סעי' וס' שפ סעי'
ז:
טו ד מ"י פ"ג ס' ה' ה'
קנה ס' טושיע י"ד
ה' ה' טע סעי' ו:
זו ה"מ פ"ג מ"ה לרין
ה' ה' טושיע ס' ס' ס'
ס' סד סעי' ג:

הצעת

הצעה המטה נראה לר"י להצעת המטה דהכח היינו פריסת סדינין שהוא דבר של חיבה אבל הצעת כרים וכסתות שאינן דברים של חיבה שרי לנדה והבא ראה מתקן צפ"א ע"פ (תקן נט:) הכנסה לו ג' שפחות וישנה צקמדרל עושה בלומר ארבע וישנה צקמדרל ואמרינן בגמרא^א אע"פ שאמרו ד' וישנה צקמדרל אבל מוזהגת לו כוס ומצעת לו המטה ומרחלת לו פניו ודיו ורגליו ופ"י בקונטרס דהא דמנא ג' אינה מצעת לו המטה היינו הצעת כרים וכסתות דהו דבר שיש טורח אבל מצעת לו המטה היינו פריסת סדין ולבדן דמילי דחיבה ניהו שמתקבצ עליו ואין צו טורח והיה הצעה של חיבה נראה לדוקא אסור וכן משמע לדמורה צדדי מוזהגת כוס והרחלת פניו ידיו ורגליו כי תחס מיהו לספרים ל"ג צמננה אלל ואינה מצעת המטה ול"ג לו ובגמרא גרסין לו מצת רחמי מילי מרי גוויי הצעה דמתני' איירי בהצעת שאל מטות ובגמרא איירי בהצעת מטה לצעלה לצדו:

פוקסת.

פניה ואין נראה דאמר צפ"ב לקמן (דף ק"ה) לא שרק ולא פירכוס משמע דתמי מילי ניהו דפוקסת דהכח היינו פירכוס כדאמרין בסמוך כי קתני אכחול ואפירכוס ובשילהי המלניע (שם זב). קתני פוקסת ומעצרת שרק על פניה ולקמן צפ"ב פ"ה פירכוס קליעת שער וקשה לר"י דבשילהי המלניע (ס"ג ז: ושם) קתני גודלת ופוקסת אלל נראה לדחל מתקוני שם הוא:

ומי שאני בין אביאות דידה

אביאות דידה. מינה דנללו מילתא דרב יוסף הו מני למיפך צרימות אהדלי ו"ל דאי לאו הו מילתא דרב יוסף הו מפלגין בין שעת חופה לשלל שעת חופה דשעת חופה יצרו חוקפו אע"ג דעלל אלל לרב יוסף לא מני לפלוגי צדדי דהא צעל חשיב ליה כשפתו ישנה דאפי' שעת חופה אשמו ישנה עמו צדדי ובצילות דידה ואפילו הכי בצילות דידה קתני הוא יסן בין האנשים ולאכי פריך שפיר ולרצ"ב נראה דאי לאו דרב יוסף לא הו קשה מידי

הכי קאמר וכן מי שפירסה אשתו נדה ולא בעל הוא יסן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים

והאמר רבי יצחק בר חנינא אמר רב הונא כל מלאכות שאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממוזגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו ואילו גבי אבילות תניא אע"פ שאמרו אין אדם רשאי לכופף את אשתו להיות כוחלת ולהיות פוקסת באמת אמרו מוזהגת לו הכוס ומצעת לו המטה ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו לא קשיא כאן באבילות דידה כאן באבילות דידה והא אביו של חתן או אמה של כלה קתני כי קתני אשארט ומי שאני בין אבילות דידה לאבילות דידה והתניא^ב מי שמת המיו או כוחלת ולהיות פוקסת אלא כופה מפתו ונוהג עמה אבילות וכן היא שמת המיה או כוחלת אינה רשאה להיות כוחלת ולהיות פוקסת אלא כופה מפתה ונוהגת עמו אבילות תני באבילות דידה הוא יסן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים הא וכן קתני כי קתני אכחול ואפירכוס^ב והא עמו קתני מאי לאו עמו במטה לא עמו בבית^ג וכדאמר ליה רב אחיאי בריה דבאפה נהוג אבילותא דלא באפה לא תנהוג אבילותא רב אשי אמר מי קמדרמית אבילותא דהכא לאבילותא דעלמא^ג אבילות דעלמא חמיר^ג ולא אתי לזולולי ביה אבילות דהכא כיון דאקילו ביה רבנן אתי לזולולי ביה מאי קולא אילימא דקתני בועל בעילת מצוה ופרוש התם משום דלא^ג חל עליו אבילות^ג או לרבי אליעזר^ג עד שיצא מפתח הבית או לרבי יהושע עד שיסתם הגולל אלא דקתני נוהג שבעת ימי המשטה ואח"כ נוהג שבעת ימי אבילות אמר מר ר'בין כך לא יבעול לא בערב שבת ולא במוצ"ש בשלמא בערב שבת משום חבורה אלא במוצאי שבת אמאי לא אמר רבי זירא משום

מסורת הש"ס
עם הוספות
(כ) לקמן סא. (ג) מ"ק
כ: שטמות פ"ה, א) ג"ז
ס, (ז) ע"י תוס' מ"ק
כ: ד"ה יאנו. (ח) ס"ח
כ: סנהדין מו: (ט) שם
קנ"ג: (ו) שם דף סא,
(י) כדאיתא בסנהדרין
נא: ועוד.

גליון הש"ס

גמרא אביאות
דבעיה חמיר. ע'
קט"ו ו ע"ה חו"ס ד"ה
חמיר:

הנהגות וציונים

(א) ע"י תוס' מה שהקשו
מכאן על פ"י רש"י,
ובספר קליף יש מצאתי
הגירסא כי קתני אכחול
(ואפירכוס) (ואפירכוס).
וכן עיקר דלמל ליה
להלכותא לשנת לטונו
וכו' לכן הנוהג בני
הספרים הישנים דרסי
פיקוס ומעתה אין אמאן
שום קושיא על פ"י רש"י
(ש"טמ"ק ע"ש ד"ה),
וכ"ה בכמה כת"י:
(ב) בכמה כת"י ורשונים
אבילות דעלמא חמירא
י"ד ולא אתי וכו';
(ג) בכתי" הנוסח משום
דאביתי לא חל וכו';
(ד) בכתי" נוסף ורבי'
במוצאי קטן (כ)
(ה) משנה באחד
ש"ש משנה ביומי
אבילו ושפתו חמירי
את גווייתו, א"כ
אבילות לא חמירי,
ובתיב (א"כ ג.) (ט)
מה יאמרו אדם חי
גבר על חמירי, אפי'
בשנה שרוא אנן
יצרו מתגבר עליו
ופחמירא (קדושין פ'
ע"ב), וע"י ש"מ
ד"ה ודיל שיהו:
(ס) ודלא הויש מפרשים
בראשונים המפרשים
בסוגיון איפסא אבילות
דידה חמירא ליה
אבילות דידה קולא ליה,
וגורסי' תני באבילות
דידה הוא יסן וכו',
וכן להלן (בדרכי)
הסמוך) הגירסא שפנתם
והא עמה קתני, וכן
עוד שרינו נוסחאות
ברוח זו בכל הסוגיא
(ע"י ח"י הריטב"א
ומאירי ובארכי כ"ה
בש"מ"ק) (ז) תוס'
שאנן ובתוס' הרא"ש
ע"ה, וע"י הגהת רש"י:
(ח) תוס' יו"ט באילות
פ"ב מ"ד העיקר שפיר
(רש"י), וכדעתקתו כ"ה
באמת בכמה דפודי ימי
פ"י ש"י ד"בית גולל
ודופק שפיר דלא אלא
שנוסחא שלפניו הוא
כהוגן ע"פ הגהת
המהורש"ל: (ט) ע"ל
ש"ס אחר רבי
יהודה, והוא פ"ג שם
(ד"ה) (רש"י, ע"ש):

אבילות אמר מר ר'בין כך לא יבעול לא בערב שבת ולא במוצ"ש בשלמא בערב שבת משום חבורה אלא במוצאי שבת אמאי לא אמר רבי זירא משום

משום

דעמו דקתני צרימות לאו עמו צמטה אלל עמה^א צדית אלל לרב יוסף דבצילות דידה אשמו ישנה עמו א"כ הא דקתני נוהג עמה אבילות היינו עמה צמטה דהכי בצילות דידה הוא עמו צמטה והא דקתני עמה אבילות דידה הוא יסן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים דעמו דקתני צרימות דהכי הוא ופריך והא עמו קתני מאי לאו עמו צמטה פ"י דומיא דעמה ומשני לא עמו צמט כדל"ל רב כו':
עד שיסתם הגולל. צמטה מקומות פ"י רש"י דגולל הו כיסוי ארון ודופק היינו קרשים שצ"די הארון ונקרא דופק על שם שהגולל דופק עליו וכעין זה פ"י בערוך וקשה לר"ח דאמר צפרק מי שמתו (ב"ב ט: ושם) מדלגין היינו על גבי ארונו ואין היו מדלגין והלא הגולל והדופק מטמא צהאל כדאמרין צהעור והרטוב (חולין ק"ו: ושם) ועוד דצפרק צמטה המקשה (שם ע"ב) דרש על פני השדה לרבות גולל ודופק ולפ"ה הלא ארון אינו על פני השדה ואומר ה"ר דוד מנצינבורק כי פירש"י [דרש] לרבות גולל ודופק שפירש"י דלא מרצינן מעל פני השדה דמטמא אלל כשפירש"י אלל צמוד שחול מומן אגב קרקע ולא מטמא צהאל והשתח אחי נמי שפיר הויה דמלגים היינו על גבי ארונו ועוד י"מ אע"פ דגולל מטמא צהאל מ"מ [היו] יכולין ללג ולעמאות עמם גולל דמני צמט (פ"ד) כל טומאה שאין מיר מגלגת עליה אין כהן מוזהר עליה ואח"כ דמשופת היא דהא רביעית דס אין גזיר מגלגת עליה דתתן צמט (דף ג"ז ושם) וכהן מוזהר עליה ועוד הקשה דמניא צעירוצין (דף טו:) כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין ממנו לא גולל לקצר כו' ולפ"ה וכי דרך לעשות כסוי ארון מצעלי חיים יש לומר אע"פ דאין דרך לעשות כסוי ארון מצעלי חיים מכל מקום כמה דברים אשכחן דלא שפית ומיירי צהן הש"ס לדרוש ולקבל שכ"כ כדאמרין צפרק המקשה (חולין ע"ב) צלעמו חולדה והוילתו והכניסו והקראו ואל מאליו מהו הצדק שני רחמים ואל מזה לזה מזה אף על פי שלא יצא לעולם ור"ח מפרש דגולל היינו מצבה שהיא אגן גדולה ולשון גולל שייך על האגן כדכתיב וגללו את האגן (מלכים ט) ודופק הן שתי אצנים אחת לראשה ואחת לרגלה של מצבה ופעמים כשאין המצבה מווננת מעמידים שם מצבה או דבר אחר לסמן ובהיה דמדלגין לא היה שם מצבה ומתמת המה לא היו מיטמאין דרוז ארונו שם צהן פותח טפה ולא תקשה לר' יהושע מלאמת חל אבילות כשאין שם מצבה ד"ל דמי מהרי אפיהו דקוברין כדאמרין צמועד קטן (דף ע"ב) דהוה דלא אזלי צמר כצמא ממי מהדרי אפיהו וקשה לר"י על פירוש דמי מהרי אפיהו דלא הוה צפרק ד"ל אמר רבי יהודה שמי אצנים גדולות של

מרבתי אמרין מתקנת שער מתקן או צדיה ויש שמפרשין טהה כהן נאק על פניה וכשנטולא מאדים הצד (שם צ"ב ז:). תפוקת שרק על פניה טיפאפ"ל צמ"ו והוא ארום (שם ס"ד). [מ"ק שם ע"ש]. באפדה. דלמדת כשהיא אפילה דהאי מני כל שמתאבל עליו כהן אשמו מתאבל עמו (שם ס"ג). באפדה. צדית [ב"ק י"ז]. עד שיסתם הגולל. דלפילת מקומות

מלאין. ג"פ. הוא דף המנון על הארון וכסוי שצדפת קרי לכו דופק [סנהדרין י"ז]. הוא כסוי שנומס על ארונו ושתת קנב: [תלמוד בבלי ע"ז והדר > - טז כתובות / תלמוד בבלי [עמוד 19] [726077]

סימן א סעיף א' אן בזמן הזה דנים הדיינים. אמה שמכח צמורה [דברים ט"ז י"ח] שופטים ושופטים חתן לך ככל שערך כו', כחז הטור ז"ל [סעיף ג], ממקני צמורה פ"ק דמכות ו' ע"א] נאך ישראל חייבים למנות ככל פלך ופלך וכל עיר ועיר וצמור"ל חייבים ככל פלך ופלך ולא ככל עיר ועיר. ודוקא בזמן שיש סמיה, אכל האדמא דליכא סמיה כל הדיינים צמלים מן המורה, כדכתיב [שמות כ"א א'] ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, לפני אלהים הכתובים נפרשה, דהיינו סמוכים ולא הדיוטות, ואנן הדיוטות אגן, הילכך אין דנין מן המורה, אלא דאנן שליחותיהו דקמאי [הסמוכים שהיו צדוות ראשונים] עבדינן. ומסקינן [ב"ק פ"ד ע"ב] דלא עבדינן שליחותיהו אלא צמדי דשכיח ואית זיה חסרון כס כו', ע"ש. וזה יהיו לך דברי המחבר מוצאין, וע"פ מה שאכתוב לך עוד בסמוך צמור"ל דבריו. * עוד כחז הטור [דלמאם בגמרא פ"ק דסנהדרין ו' ע"ב] אמר רבי ירמיה אשר תשים לפניהם אשר תלמד מבעי ליה, אלא אלו כלי הדיינים כו', וכחז רב האי, צ"ד נרץ שיהא לו מומן צמוצ צ"ד מקל לרדות צו ולרועה להלקות צו ושופר לרדות צו כו'.

סימן א סעיף א' א בזמן הזה דנים הדיינים כו'. עיין בסמ"ע ס"ק א' וצ"ל [סעיף ג' ד"ה וס"ת *]: ב בהמה שחבלה כו'. וה"ה נוקן דלש וצור. מהרש"ל [יש"ש ב"ק] פ"ת סימן ה' [קש"כ], ועיין בהגהת אשרי פרק (הכונס) [החובל סימן ב'] *:

הלכות דיינים

סימן א

מנוי השופטים בארץ ובחוצה לארץ

ובו ר' סעיפים

א [א"א] בזמן הזה דנים הדיינים בדיני *הודאות והלואות יכתובת אשה וירושות ומתנות ומזיק

ממון חבירו שהם הדברים המצויים תמיד ליש בהם חסרון כס [אבל דברים

שאינם מצויים אף על פי שיש בהם חסרון כס] כגון [בהמה שחבלה בחברתה או

ציננים ומקורות סימן א] ל שון הרמב"ם פ"ה מהל' סנהדרין דין ט'.

ומהתימה על המחבר ועל מור"ם ז"ל שהשימועו זה, וגם לא ראיתי לרצון קשישאי נוהרין בזה שיהא לפניהם אלו הכלים הנ"ל. ואפשר דס"ל דלא הוצרכו לזה אלא לדיינים סמוכים, דתשים לפניהם כתיב, אכל סמימת לשון רב האי הנ"ל והטור שהביאו לא משמע הכי, ול"ע: ב דיני הודאות והלואות. לשון הטור [סעיף ד'] פירוש שמוצב אומן צמדי הודאה שהודה לו צמניה או שהלוה אומן צמניה, ע"כ. * וה"ה אם חנעו צהלוה צלא עדים ולענין שזועת היסת, ועיין בפרישה [סעיף ד']: ג ויש בהם חסרון כס. גם צירוסות ומתנות לפי דברי החובצת יש צהן חסרון כס, והטעם צבולן דכדי שלא יונעל דלא צפני הלוחין, וכדי שיונעל דלא צפני עושי עולה, אמרו רצנן למיעבד שליחותיהו דקמאי. * ונ"ל דהוא הדיון לשאר עניינים גדולים, שהרי מלינו [יבמות מ"ה ע"ב] שאמרו לקבל גרים צמן הזה, אע"ג דלא שכיח, וגם מלינו [גיטין פ"ה ע"ב], דהו מעשין אגיטין צבול אע"ג דליח צהו חסרון כס, וכמ"ש ר"ן [גי' שם מ"ט ע"ב מדפי הרי"ף] וצ"י ע"ש ודברכי משה ובהגהותיו [הגהות ד"פ על הטור] סעיף ד': ד [בגון בהמה שחבלה כו'. המחבר חפס כאן לשון הרמב"ם (רי"ע) פ"ה דסנהדרין [ה"ט], והוא קרא [בפ"א מנוקי ממון ה"ב] לתולדה דקדן ללא אורחא הוא ולא דרך הנאמה חבלה, ומש"ה סתם כאן וכחז אין דנין אותה. ולא דוקא שחבלה בצמורה, אלא ה"ה כל מה שהזיק צמדי ללא אורחא, וכמ"ש הטור [סעיף ד']. ומה שהוא אורחא או דרך הנאמה, לא מיקרי חבלה אלא היזק, וי"ש בסמוך בסעיף ג' וכן צממה שהזיקה צמן ורגל וכו' עד ומגזין אופן דייני חו"ל, וכן הוא צממ"ם שם [היי"א], ומיירי אפילו צמבלה צמורה, דהא צמדי אמרין צמ' [ב"ק פ"ד ע"ב] דצמור צמור דנין צמדי דהוא אורחא, וק"ל:

פירי וזה

סימן א בטור [סעיף א']. [על ג' דברים העולם קיים וכו'] אין פירושו שבשביל ג' [דברים] כו'. נראה לפרש דברים אלו, דוראי אחת מהנהו תרי משניות מיירי מבריאת העולם, והשניה מקיומו, אלא שלכאורה אין הכוונה איזה מהם על דרך זה או על דרך זה, דהא לשון קיים ולשון עומד שניהם

באר הגולה

ביאור הגר"א

סימן א סעיף א' א. בזמן הזה וכו'. הוא לשון הטור והרא"ש פ"ק דצ"ק סימן כ, ור"ל אפילו נאך ישראל כמ"ש צמוס' דגיטין פ"ה צ' ד"ה צמילחא כו': ב. וכתובות כו'. ג"כ מהא טעמא שלא חנעול דלא צפני לוחין, וג"כ שכיח ואיכא חסרון כס, וגם מלינו צמ"ם צממה מקומות שהיו דנין עליהם: ג. ומזיק, רמז"ס [פ"ה מסנהדרין ה"ט], צ"ק פ"ד [ע"א]: ד. דברים המצויים. שם * [גיטין] שם [ב"ב א' טז] [ב"ק פ"ד ב]. פ"ח צ':

באר היטב

פתחי תשובה

סימן א סעיף א' א. בזה"ז. עיין בה"ט [סק"א]. ועיין עוד בסמ"ע [סק"א] עד ומהתימה על המחבר ועל מור"ם ז"ל שהשימועו זה, וגם לא ראיתי לרצון קשישאי נוהרין בזה שיהא לפניהם אלו הכלים, ואפשר דס"ל דלא הוצרכו לזה אלא לדיינים סמוכים כו', עכ"ל. ועיין בתשובת שבוי"י ח"א סימן קל"ד שכתב דבריו הסמ"ע בזה לא ברירין כלל כו'. והעלה שם דמי שרוצה לנהוג כן שיהיה לו במקום ב"ד אלו הכלים רשאי ולא מחוי כיהורא עשה. וע"ש עוד בח"ב בסוף הספר מ"ש על דברי מסגרת השלחן בענין זה. ועיין בספר עטרת צבי כזה ובשור"ת שבסוף ספרו שכתב דאם אין העם סובכנים אסור לעשות כן, ע"ש. ועיין במעדני מלך בהגהותיו על קיצור פסקי הרא"ש ספ"ק דסנהדרין [פלוולא חריפתא סק"א]: ב. בהמה שחבלה. עיין באר היטב [סק"ג]. ומ"ש ובדיני אש ובור בה"ז עיין בשבות יעקב כו'. ראיתי בשבוי"י שם שהביא דברי המרדכי [סימן פ'] והגהות אשרי [סימן ב'] ריש פרק החובל בשם אבי העזרי שכתבו בפשיטות דדנין דיני אש ובור בה"ז. אכן בשם מהרי"ח כתבו הג"א דמספקא ליה באש ובור אי גובין בבבל, ומהרש"ל שם סימן ה' [והביאו הש"ך סק"ב] כתב, לכן נראה דאין דנין אותו בבבל דלא שכיח. וכונתו כיון דמהרי"ח מספקא ליה אי"כ אזלינן בחר קולא לנחבע. והוא ז"ל כתב קל"ו:

חידושי רעק"א

סימן א ש"ך אות ב, ועיין בהגהת אשרי פ' (הכונס) [החובל סימן ב']. צ"כ עיין מקסו סין מ' ומשונע שנות יעקב ח"א סי' קל"ו. וראינו מהא דפסק הגהל [בי"ש צ"ח ע"ב] דפרסא אכפיה לרב אש, צמחכ"ח לא דק, דהסס דשך השטר צדיים הו מיק צדיים ופשיטא דנין צמ"ה, ומה זה ענין לאש:

בבא קמא דף כד חשן משפט א הלכות דיינים

a כגון תשלומי כפל כו'. והג"ה. עיין בסמ"ע ס"ק ה' עד ו"ל כו' שנתנו דין קנס לדבר שאינו שכיח או שאין צהן חסרון כיס כו', וכ"כ מהרש"ל ז"ש"ש שם סימן ו', דנלשון הש"ס נמי מצינו שדבר שאינו שכיח מיקרי קנס, ומציא ראה מהש"ס [ב"ק כ"ז ע"ב] דקאמר אנושא קנסא קמגניא צבבל כו' ע"ש [קש"כ], וק"ל]:

הן כגון תשלומי כפל. המחזר נמשך אחר לשון הרמז"ס ש"כ צפ"ה דסנהדרין [ה"ט]. וז"ע הא כפל נלאו הכי אין גובין צבבל משום שהוא קנס, וכמ"ש הרמז"ס שם [בה"ח] שאין גובין אותו אלא סמוכים, וכמ"ש המחזר ג"כ אחר זה. והטור [סעיף ד'] לא כתב כפל כ"א נושא, וגם צרישא דצדדים שאינם מציים ויש צהן חסרון כיס לא

דברים שאין בהם חסרון כיס אף על פי שהם

מצויים ^הכגון תשלומי כפל ^זוכן כל הקנסות שקנסו חכמים ^חכתוקע לחבירו

אלס נאלס, וכן הוא נגמ' צשיהס צפרק החובל [ב"ק פ"ד ע"ב]. ו"ל כיון דגם מה שאין גובין נושא וזוקי אלס נאלס, הוא משום שנתנו לו) דין קנס לדבר שאינו שכיח, או שאין צהן חסרון כיס, וכמ"ש נגמ' וכחמיהו דצרישה [סעיף ד'], ע"ש, מש"ה נקט הרמז"ס נלשונו דצדים שהס קנס עלמנו לדבר פשיטות, וה"ה לכל מה שמתאל שנתנו לו חו"ל דין קנס: ו כתוקע לחבירו. הרמז"ס [שם ה"ט] והמחזר סמימות לשון המשנה דפרק החובל [דף ז' ע"א] נקטו, ועיין לקמן סימן מ"ב כצעיף מ"א שכתב פירושו תקע חצירו צכפו משלס סלע. סטרו על פניו כו', והוא פירוש הרמז"ס, ע"ש, ורש"י [שם ד"ה התוקע] ור"ן [נ"י שם ל"ב ע"א מדפי הרי"ף] פירשוהו צענין אחר, ע"ש צפרק החובל. ועיין צרש"י שם [דף פ"ו] [פ"ד] ע"צ [ד"ה ופגמ] דמשמע דלא מיקרי קנס כל שאין דמיו קנזוין, ואפ"ה כל שאינו שכיח וליט ציה חסרון כיס אין גובין צומנינו, וקראוהו נלשונו קנס על סם שנתנו לו חו"ל דין קנס לענין זה שאין גובין אותו צומנינו. וכן מוכח צמוס' דפרק המניח [כ"ז ע"ב ד"ה קנסא] ודפרק החובל [פ"ד ע"ב ד"ה קנסא], וכמ"ש צצרישה וצרישה [סעיף ד'] וגם צסמוך צסמ"ע [סק"ה]:

טור והב

ודין ושלום, למען יוכלו להשלים שלשה דברים שנברא בשבילם. בזה הביאר מתורץ כל מה שהקשה הבי"ו וגם יתר דקדוקים שלא זכר הוא ז"ל: ^אתו איתא שם בטור [סעיף ב']. כל הדין דין אמת לאמיתו נעשה שותף להקב"ה כו'. הבי"ו כתב שתיבת לאמיתו מזהיר על שלא יצטרף להדיין אהבתו לזכאי או שנאתו לחייב, פירוש שלא יהיה הנאה לדיין בלבו כמה שיוכח לזה, או בהיפוך, ודבר זה נראה שאטור מצד שלבבו נוטה לדבר זה יש לחוש שפעם אחרת יטה הדין בשבילו, כי הוא כנוגע בדבר. ובוה מתורץ מה שיש להקשות מההיא דאיתא [תנחומא משפטים ר'] כל דיינ שאינו דן דין אמת לאמיתו עליו נאמר [תהלים י"ב ר'] משוד עניימ מאנקת אבינימ עתה אקום יאמר ה' וגו'. ולפירושו הבי"ו קשה, וכי בשביל הצטרפות אהבת הזכאי יהיה שוד עניימ. ולפי מ"ש גיחא, דהפסוק דקדק לומר עתה אקום וגו', דקשה, עתה למה לי. אלא דה"ק, עתה, אע"פ שאין כאן עדיין שוד עניימ, אקום, בשביל מה שאני רואה מה שיהיה לבסוף שוד עניימ. ודבר זה שמעתי לרמוז בפסוק [משלי כ"ד כ"ג] גם אלה לחכמים הכר פנים במשפט בל טוב, דקשה לשון בל טוב. ולפי"ו אחי שפיר, דה"ק דמה שמכיר פנים לזכאי ויהא שמח בזכותו, אע"פ שהוא במשפט ואין עושה עול, מ"מ בל טוב הוא, מפני סופו של דבר כמו שזכרנו. כל זה לדרך הבי"ו. אבל לפי מ"ש התוס' בפרק קמא דבי"ב דף ח' [ע"ב ד"ה דין אמת], לאפוקי דין מרומה אע"פ שהעדים מעיידים אותו אין שאלא יטה את הדין, עכ"ל. הרי שכתב על תיבת לאמיתו שלא כפירוש הבי"ו. וצריך פירוש על מה שאמר שלא יטו את הדין, דמה אזהרה צריך לזה, הא קרא כתיב [דברים ט"ז י"ט] לא תטה משפט. ונראה דמתכוין על זה שכתב רבינו הטור בס"י ט"ו [סעיף ג'] בענין דין מרומה, שלא יאמר כל הדיוט לבי מאמין לדבר זה, ומסיק שם דיסתלק הדיין עצמו שלא לדון בזה כלום, ע"כ כתבו התוס' תחילה לאפוקי דין מרומה, שלא יפסוק על פי אותן עדים, וכדי שלא יאמר אם כן בדין כזה אפסוק להיפך, להוציא ממון או לעשות שאר מעשה היפך העדות, לזה אמר דלא יעשה כן כי שמא יבוא להטות הדין האמת, כי שמא הוא טועה בדעתו

אתה לירע שאותן שנאמר שבשבילם נברא העולם, היו בשעת הבריאה, דהיינו בשעה שברא הוא ית' את דבר זה העיקרי, ברא גם שאר דברים הנטפלים לו, כי א"א לברוא דבר ההוא לבדו, אבל אין אנו יכולין לומר שאותן הדברים העיקרים לא היו בשעת הבריאה, אלא עתידים להיות, דהיינו דין ואמת ושלום, דשמא לא יבוא לידי כך שלא יצטרכו לדין, דהבחירה ביד האדם, דהא אפשר להיות בלא דין, והאיך תאמר שבשביל דין נברא העולם, אלא ע"כ שתורה ועבודה וג"ח הם שבשבילם נברא שאר כל העולם, והם היו אז בנמצא. וע"ז מביא, תורה שנאמר [משלי ח' כ"ב] ה' קנני וכו'. ועל זה מפרש אמרה תורה כו', כלומר שהפסוק מתפרש כן. ה' קנני, שאני תורה היא עיקר קנינו של הש"י, וראה לזה שהרי אני ראשית דרכו, וע"כ אמר אני נבראתי לפני כל הברואים, ודבר זה הוא ראייה שבעבורי נבראו כל שאר הברואים. עבודה היתה ג"כ בנמצא או בשעת בריאת עולם, דהיינו המקום של בית המקדש שעתידים להקריב עליו, ממילא הוצרך הש"י ב"ה לברוא גם שאר העולם. וכ"כ הא לא יעשו העבודה רק ישראל אבל לא העובדי כוכבים א"כ אין להם שייכות למקום העבודה. ע"ז אמר שבחר בישראל מכל האומות ממילא הם טפלים להם שבשבילם נבראו: וכן ג"ח שהיא מדת חסד שגורמת כו'. לכאורה אין פירוש לזה למאי נתכוין. ולפי דברינו יפה אמר, שהוקשה לו כיון שהוכרחנו לומר שאלו הדברים היו בנמצא בשעת הבריאה, היאך היה נמצא ג"ח, דאין זה שייך אלא לאחר הבריאה, שיעשו חסד זה עם זה, ושמא לא יצטרכו לזה כמ"ש בדין. לז"א שקאי על מדת החסד שהיתה אז בנמצא. וכ"כ מ"ש מדין, דלמה לא נימא גם שם דקאי על מדת הדין. לזה תיירך דמת הדין שאע"פ שהיתה אז בנמצא, מכל מקום לא מת הדין. הוא ית' שבדין יברא, רק בחסד הוא חפץ, והמהדו וז גרמה שנברא העולם, כדאיתא בעלמא [נב"ר ח' ה'] חסד אמר יברא, ועל זה אמר שגורמת להיות רצון לפני הש"י ב"ה בבריאת העולם. אח"כ אמר, אחר שנשלמה כוונת הבריאה היה חשש שמא יבוא הירוס בעולם, שלא יוכלו בני ישראל לעסוק בתורה ובעבודה מחמת קטנות ומריכות והשקר שיגבר בעולם, כמו שהוא הולך וגובר באמת בעו"ה, ובפרט צומנינו, על זה עשה הש"י ב"ה תיקון באמת

ממקנת הגמ' שם [בבא קמא פ"ד ע"ב]. 7. שם צגמ' [ב"ק] מהא

ביאור הנר"א
ה. תשלומי כפל. שם [עיין באה"ג אות ג'] סנהדרין ח' א':

ה. כפל. כמז הסמ"ע [סק"ה] לז"ע, הא כפל נלא"ה אין גובין צבבל משום שהוא קנס, ו"ל כיון דגם מה שאין גובין נושא וזוקי אלס נאלס הוא משום שנתנו לו) דין קנס לדבר שאינו שכיח או שאין צהן חסרון כיס, משום הכי נקט נלשונו דצדים שהס קנס עלמנו לדבר פשוט, וה"ה לכל מה שמתאל שנתנו לו חו"ל דין קנס. עכ"ל. ומהרש"ל כתב דגם נלשון הש"ס מצינו שדבר שאינו שכיח מיקרי קנס, דקאמר אנושא קנסא קמגניא צבבל כו', ע"ש. ס"ך [סק"ה]: ה. כתוקע. לקמן סי' מ"ך מ"א כתב המחזר אס תקע למצרו צכפו טמן לו סלע וכו', ומדנני רש"י צפרק החובל דף פ"ד ע"צ משמע דלא מיקרי קנס כל שאין דמיו קנזוים, ואפ"ה כל שאינו שכיח וליט ציה חסרון כיס אין גובין צומנינו, וקראוהו נלשונו קנס על שם שנתנו לו חו"ל דין קנס לענין זה שאין גובין אותו עכשיו. סמ"ע [סק"ה]:

פתחי תשובה
דבספרו משפטי יעקב הוכיח דדנין דיני אש ובור, וכן משמעות סוגיא דש"ס פרק החובל וסתימות כל הפוסקים, שכתבו כל דיני אש ובור ולא זכרו כלל שאין דנין בזה"ז כמו בנזקי קרן, משמע דדנין, והביא עוד ראיות לזה. ומסיק, לכן נ"ל פשוט דדנין דינים אלו דאש ובור בזה"ז. גם בתשובת חות יאיר סי' קס"ט [יובא לקמן סימן שע"ח ס"א סק"א] דן ג"כ בדיני אש במעשה שבא לפניו. אך מ"ש מהרש"ל שם דאין לדון בזה"ז דיכול הנתבע לבוא לידי סכנה בגופו וממונו דיאמרו פושע הוא, בזה שפתי ברור מיללו במקומות שיש חשש זה, אבל במקום דליכא למיחש להכי פשוט דדנין עכ"ד, ע"ש. ובגליון שוש"ע דהגאון רע"ק איגרו זצ"ל נכתב בצידו וז"ל, עיין בתקפו כהן סימן מ' ובשו"ת שבו"י ח"א סי' קל"ו, וראייתו מההיא דפ' הגוזל [ב"ק] צ"ח ע"ב דרפרם אכפיה לר"א, במחכ"ת לא דק בזה, דהתם דשרף השטר בידים הוי מזיק בידים ופשיטא דדנין בזה"ז, ומה זה ענין לאש, עכ"ל. ומ"מ י"ל דלא פליג על השבו"י בעיקר הדין רק שדחה ראייתו הנ"ל. גם בספר קצוה"ח [סק"ב] ובספר שער משפט [סק"ב]

ל. טור [ק. ג] ג' נשם אבי העזרי [שם סוף הסימן]:
מ. ירושלמי פרק קמח לתענית [הלכה א]:
נ. טור [ק. ג] ג' נשם הר"מ מרוטנברג [שם ש"ך סימן רכ"ה ובהגהות ס"מ"ק סימן י"א אות יג, ועורר שם נשם ה"א"ש]:

ציונים לרמ"א

(ד) דברי עצמו (טור ק. א) כ"י שם ד"ה ירושלמי בדעת ה"א"ש תענית ר"ש פ"א המהדרי שם רמזו מרעו; ס"מ"ק סימן י"א: (ה) דברי עצמו:

עמרת זקנים

דן [אם ביום ראשון של פסח אמר ברכת אתה גבור עדי מוריד הפל תשעים פעמים כנגד שלשים יום שאומר אותו שלשה פעמים בכל יום [כ"ח] הרי הוא בחזקת ש"א הזכיר בו. קשה, והא בשבט ויום טוב אומרים אותו ד' פעמים בכל יום, ואיכא יותר מתשעים פעמים (כל) [כל] יום. וי"ל דהרי בשאלה גם כן הדין כן, ובשאלה איכא פחות מתשעים פעמים, דהרי בשבת ויום טוב אין שאלה, לכן נקטין מלתא מציעתא צ' פעמים (דרכי משה סוף סימן [א] כ"ח) כתב הרב רמ"א בחשבוה סוף סימן פ"ג, וי"ל מ"א ס"ק י"ז:

הכמת שלמה

(פס"ח) [אם ביום ראשון של פסח אמר ברכת אתה גבור עד מוריד הפל תשעים פעמים וכו'. נ"ג, הטור כתב וה"ל, והר"מ מרוטנברג [מש"ך סימן רכ"ה] היה רגיל בשמיעת עשרה לומר ברכת אתה גבור וכו', וי"ל מפקד כ"ל הרגל [נ"ג] קמא מהודע ריחק גיחומו חייב קירב גיחומו לא כל שכן וכו'. והלפני פרק [הגהות מש"ך] שם כתב לא חייב לכתוב

הגהות והערות

[ט] תוספת מהדורת המשנה בצורה:
[י] בדפ"ר היה כתוב אמר צימות החמה, וטעות הוא, ובמהדורת א"ח תק"ל חיקטו אמר צימות הגשמים. וכן תוקן ע"פ מהדורת דונאט תק"פ-ע"ט משנה, וי"ל דפ"א. וי"ל לז"ל דנמהדורת המשנה בצורה כמות כמו צימות כו':
[יא] בדפ"ר כתוב כנס בריש הספיף הר"מ, אך שם מוקן טעם מוזקק לז"ל הר"מ, וכן תהיה הטובה דגם כאן ל"ל כן. וי"ל דפ"א וכן חיקן בשמן המאור:
[יב] שם כתב רק הקושא, וכמו שז"ל הר"מ ר"ש ס"ק י"ג. אמנם דפ"א הוסיפו שם את המירוק בשם הדרכי משה:

י. דידן. פירוש, ללדידהו אפילו אמרו צימות הגשמים טל כצימות החמה יאל: **יא עד מוריד הפל. ועד צלל: יב שלשה פעמים בכל יום.** קשה דהא נשנת ויום טוב אומרים אותו ד' פעמים בכל יום, ואיכא יותר מתשעים פעמים בשלשים יום. וי"ל דהרי בשאלה ג"כ הדין כן, ובשאלה איכא פחות (י) מתשעים פעמים, דהרי נשנת ויום טוב אין שאלה, לכן נקטין מלתא מציעתא צ' פעמים (דרכי משה סוף הסימן). וכן כתב רמ"א בתשובה [סוף סימן פ"ג] [כ]. ומכל מקום זה דוחק, (י) ללא מצינו ירושלמי דקאי אשאלה, ובהגהות מיימוניות [תפילה פ"י אות ה] נאמרת לא כתב צ' פעמים, רק כתב שיאמר אותו כל כך פעמים כמו שיאמרו אותו בשלשים יום, וכן בשאלה: **יג הרי הוא בחזקת. כדלמרינן גמרא [נ"ג] קמא כד, א] אם ריחק גיחומו חייב קירב גיחומו לא כל שכן. והרבינו פרך [הגהות מש"ך] סימן רכ"ה] דסה ראייתו וכו' (טור). וז"ע, דהיכי מיימי ראה מר**

מאיר, הא קיימא לן כר' יהודה [שם] דלא נעשה מועד עד שיגמ' פעמים צ"י ימים ולא ג' פעמים ציום א', (אח"כ ראייתו שהקשה זה בשל"ה סוף עניי תפלה נהגה"ה). וכן פסק לקמן סימן תקע"ו סעיף צ' דדוקא ג' ממים צ"י ימים אצל ג' ממים ציום א' אין זה דבר, וזה דלא כר' מאיר כדלמרינן גמרא [תענית כ"א, א], וא"כ חזינן דאין זה קל וחומר. וי"ל דשאינה התם דלמרינן דבאיתו יום (י) תונגא הוא דנקט ליה, וכן גבי דבר דלמרינן אותו היום האויר משונה, ג' מה שאין כן הכא אם הורגל כשאומרם מפוזרין קל ותומר גדלוסין, והכי קאמר, כיון דלר' מאיר אפילו צשור סובר קל וחומר, כל שכן הכא, ואע"ג דלא קיימא לן כר' מאיר צשור, זהא מיהו קיימא לן כוותיה: **יד עד מבצ"כ חיים בו, ועד צלל. וא"כ נתרגל לשנונו לומר רב להושיע מכלכל חיים כנוכר לעיל, ועיין בשל"ה [שם] שמולק צוה:**

שערי תשובה

לא הזכיר עד שהתחיל נקדישן ונעריצן, חזור לראש, ע"ש: (יב, א) **במזיד.** עיין בשלמי ציבור [ק"ח, ב] שבוה יש לו להתחיל ה' שפתי תפתח, לפי מה שכתב רבינו יונה [ברכות ג, א ד"ה כ"ח] דפסקו זה אמרו דוד המלך ע"ה על עון מזיד שאין מועיל קרבן, ע"ש. ולכן זה שהזיד יאמר על דעת כוונה זו שיכופר עונו, ע"ש: (יד) **שלשים יום.** [עיין באר היטב]. וכתב בשלמי ציבור [ק"א, ב] שאם הרגיל עצמו מ"ה פעמים שהם כנגד ט"ו ימים, משעברו אחר כך ט"ו ימים חזקה שאמר כהגון: (טו) **גשם.** עיין באר היטב. ועיין בשו"ת נודע ביהודה [מהדורא קמא א"ח] סימן כ"ו בשו"ת מקום שמואל סימן ג'. ועיין בשלמי ציבור [שם] בשם מאמר מרדכי [י"ח ס' ב] במי שהוה ש"ך קבוע (ומחזור) [ומחזור] תפלת שחרית ומנחה, ב"ח יום סג'י, אלא שמפקפק בזה מדין הט"ו בסוף ס"ק (י"ד) [יג]. והשלמי ציבור כתב שאין מזה סתירה לדין הט"ו, ע"ש. ועיין בשלמי ציבור [ק"ב, א] שרבים שגו לומר לישני הוי"ד

פעם, וזה פשוט, לא ניתן לשום פלפול לפי עניות דעת: (יג) **תשעים פעמים בו.** זה סברת הר"מ [מש"ך סימן רכ"ה]. ובתשובת רמ"א [סוף סימן פ"ג] כתיב שהוקשה לו הא יש נשנת תפלת מוסף ממילא יש בשלשים יום יותר מתשעים תפלות, ולא חייב כלום שם. אבל נראה דלא קשה מדי, דכיון דתלה הירושלמי [תענית פ"א הלכה א] החזקה בשלשים יום היינו כל יום שזה לצדדו לענין אלוהיין כן חזקה, והיינו התפלה התמידית בכל יום, ולא תשיב הנוספות. ומו נראה לענ"ד דאם שגג או פשע בציוו יום או יומים בצלו ל' יום ולא התפלל, ודאי לא הורע חזקתו לענין זה שנאמר שרץ דוקא כשיעור הימים שהתפלל וזרץ להשלים תחלה הימים שמתפללים ואח"כ נימא צפק דהומוק לומר כדן, דא"כ ודאי לא הוה שמיך (הד"מ) [הר"מ] [ט] להזכיר דבר זה ולכתוב והוא שלא חסר תפלה א' כל השלשים יום, אלא ודאי כיון שאמר

שלא הזכיר איהו יום חזר אח"כ והזכיר הרי זה בחזקה של ל' יום. וזה מוכח עוד, דהא לענין שאלה טל ומטר ולא נזכר עד אחר שומע תפלה שרץ לחזור ואם הוא מקופא ג"כ בשלשים יום חליא מלתא, דהא לא מצינו חילוק צוה, והרי נשנת אין שם שאלה זו והאיך מהני לו חזקה ל' ימים לענין זה, אלא פשוט דלא קפדינן אמתין התפלות שהיו מכוונים כפי אשר הם בכל יום, אלא צוה דיש בכל יום קאמר, וכיון שהומוק צרוז אלו ימים די צדק, כן נראה לענ"ד. אלא דקשה לי צוה שהציא הר"מ ראה משור המועד דלמרינן ריחק גיחומו חייב קירב גיחומו לא כל שכן, הכא נמי כיון שאמר ל' יום אם הוא מסופק אין לרץ לחזור, קל וחומר צ' פעמים ציום א'. הא הך קל וחומר דנגיחות איתא צפרק כילד הרגל [נ"ג] קמא] דף כ"ד [ע"ג] לר' מאיר דסבירא ליה הכי, אצל (י"ד) יהודה פליג שם וסבירא ליה דשור המועד לא הוה אלא דוקא אחר ג' ימים ולא מהני ג' פעמים ציום אחד, ויליף מוצה, ולית ליה לר' יהודה דדוקא צוה הוה גזירת הכתוב, אלא ילפינן מיניה לשאר דוכתיא, וא"כ הכא נמי בתפלה לענין הזכרה נימא כן, ובהדיא פסקינן הלכתא שם כר' יהודה. וצטור הציא דעת הרבינו פרך [הגהות מש"ך] שם] דלא סבירא ליה הך דהר"מ, ונתן צ"י וק, צ ד"ה והר"מ] **שם מהר"י אבוהב טעם לדבריו דשאלו גבי שור שהוה לטבע רע, שזה השור כשעושה הנגיחה בקירוב מורה שצדעו כן, מה שאין כן אלו עשה בהרחה היה לנו לומר דרך מקרה הוא. אבל כאן הדבר תלוי בהרגל הלשון, אינו מורגל כל כך כשיעשה דבר**

באר היטב

(יג) **הגשם.** משום דרגיל מימי החורף, [ואף] [ט] שעכשו אומר ג"כ משיב הרוח ומוריד הטל, אפשר דעוה בין טל וצין גשם. אבל צימות הגשמים לא שייך לומר נסתפק אם הזכיר הגשם וכו', דאפילו אם אמר צימות [הגשמים] כמותו [החמה משיב הרוח ומוריד הטל לא מחזיקין, כמ"ש בסעיף ה', ועל זה כתב רמ"א ולדין דאין מוזכרין טל צימות החמה ממילא יש להסתפק נמי צימות הגשמים: (יד) **שלשים יום.** והא נשנת ויום טוב אומרים אותו ד' פעמים בכל יום, ואיכא יותר מתשעים פעמים בשלשים יום. וי"ל דהרי בשאלה ג"כ הדין כן, ובשאלה איכא פחות מתשעים פעמים, דהרי נשנת ויום טוב אין שאלה, לכן נקטין מלתא מציעתא צ' פעמים, דרכי משה. וכן כתב רמ"א בתשובתו סימן פ"ג י"ג, ע"ש. ומ"א [ס"ק י"ג] כתב דלא מצינו דקאי [צירושלמן] נמי אשאלה, ע"ש. גם בשיירי נכמת הגדולה [הגה"ט אות ב ד"ה י"ש] נסתפק אם מהני ג"כ בשאלה או לא, ע"ש. ובעולת תמיד [ס"ק י"ג] כתב גשמיטות דמהני נמי בשאלה, ע"ש. אם שגג או פשע בציוה יום או יומיים צ' פעמים, ראייתו הוא משור המועד, דלמרינן ריחק גיחומו חייב קירב גיחומו לא כל שכן, והכי נמי כאן. וט"ו [שם] ושל"ה ונשנות גינת ורדים [א"ח] כלל א' סימן ק"א דחו דבריו, ע"ש. ועיין דבר שמואל סימן רכ"ה והגהות נקטות חלק א' סימן רס"ג. ומ"א [שם] וצ"ח וק, צ ד"ה והר"מ] מתללים, ע"ש: (טז) **חיים.** ועד צלל. וא"כ נתרגל לשנונו לומר רב להושיע מכלכל חיים, [מ"א ס"ק י"ג]. ושל"ה חולק בזה, ע"ש טעמו. וי"ל אתה גבור הג' דגושה, מטה משה, [עטרת זקנים ס"ק א]:

ביאור הגר"א

אמציית: [כ] [נ"ג] וזו בכל בו. עיין לעיל סימן ק"ד סעיף ר' [וס"ק י"א]: [כא] [נ"ג] חן בימות בו. ירושלמי [תענית שם] והביא [תוספות (ברכות) י"ב ב' ד"ה והלכתא בו: [כב] [הגה] והוא הדין בו. מה שאין כן לדידהו, כמו חיקן בשמן המאור: [עטרת זקנים ס"ק א]:

שכתוב בסעיף ה': [כג] [נ"ג] וזו בכל בו. כמו שכתוב בכבא קמא כ"ד [נ"ג] ריחק גיחומו בו. אבל הרבינו פרך [הגהות מש"ך] סימן רכ"ה חלק עליו דאינו דומה לשם, דכאן בהרגל הלשון תלוי, והוא דוקא באורך הזמן. וראיה [עמוד 211] {276077}

בבא קמא דף כד

משבצות זהב

הכי הוה כדברים שאין מחזירין אותו, וכמו יעלה ויבוא בראש חרש שאין מחזירין דאומר בלא התימה. ובסוף פרק תפלת השחר בייעלה ויבוא בתפלה ומחזירין כתב דהוה דרומא דשבת זיום טוב, וכקושיות הב"י באמת, כן נראה לי ליישב דברי מרדכי * : (יג) **תשעים פעמים**. עיין ט"ז. אפילו ביטל כמה תפלות בנתיים אף על פי כן מהני ל' יום, והוא הדין בשאלה. ועיין דרכי משה (סוף הסימן). וכפי הנראה דלא היה להם ספר דרכי משה. ומה שכתב (ה"ט"ז) דאין פסקינן כר' יהודה, כן כתב הפרישה (דרישה אות ג). ועיין מ"א (ס"ק) י"ג. ועיין סימן תכ"ב סעיף א' במ"א אות ד' וסימן תקפ"ב אות א'. ויש לי שאלה קטנה וזו תוארה. **שאלה**, מה שנתפק לו אם התפלה או לאו דחזור ומתפלל בכס"מ ק"ז במ"א אות א', והתפלל ומסופק אם הזכיר גשם או לאו וכדומה, אי חוזר ומתפלל או לאו. **תשובה**, כל ספק ספיקא כוודאי מחזיקין ליה, ולהרשב"א בתשובה (וה"א) [סימן] ת"א כרובא, ואפשר עדיף ואין חוזר ומתפלל, דכל שוודאי לו שהתפלל אין מתפלל גנבה כי אם ע"י חידוש, כבס"מ ק"ז [סעיף א]. וכי תימא דיש הפסק ולא נודעו [חדוין], הא "בורכא", דבדרבנן כמו גבינות עכ"מ מהני אף כהאי גוונא, ככ"ו"ד [סימן]

פרי מגדים

אשל אברהם

לא פליג אלא אומרה במקומה, ולא להוליד פלוגתא חדשה). אלא כסיומן ק"ט מיירי שהתחיל צרכה לאחריה אז חוזר לראש הצרכה, וממילא צרכה שנתה, חוזר לראש התפלה, אלא לא התחיל צרכה שאתריה חוזר ממקום שעתה, והכן זה. ועיין פ"ח פ"ג צ"ג [סעיף ה]. ועיין פ"ח פ"ג צ"ג [אות א] ד"ה יש לנקותו אם טעה ואמר כל השנה המלך הקדוש המלך המשפט אין מחזירין אותו, יע"ש צ"ח * : י' **לדין**. עיין מ"א. ולגני ספרד שאומרים על צממה לא יזכיר דין ירושלמי (תענית פ"א הלכה א) בגשמים, אלא יזכיר בשאלה: **יא עד**. עיין מ"א. והיינו לגני ספרד, ועיין מה שכתבתי בל"ח ג'. ולדין עד מכלכל ככלל וכמו שכתב המ"א (ס"ק) י"ב **שששה פעמים**. עיין מ"א. לנאורה וכן בשאלה היינו נמי כמו בצרכה, וי"ע: **שלימה** יותר מתשעים פעמים, ועיין ט"ז אות י"ג מה שכתבתי בזה, יע"ש: **יג הרי**. עיין מ"א. ועיין ט"ז (ס"ק) י"ג, ופרישה (דרישה אות ג) [תיך] זה **בזמן אחר**: **יד עד**. עיין מ"א. ושל"ה חולק לדין נפקת אין מועיל ונעלמת מועיל, ועיין אליה דבה (ס"ק) י"ד פסק בשל"ה. עיין מ"א (סימן) מקפ"צ (ס"ק) א' אם בהמלך הקדוש מהני ל' פעמים דלא מהני, ופרי חדש שם (אות א) ד"ה ו"מ"ש ש"ס] כתב דמהני, יע"ש. וא"י"ה שם (אשל אברהם) אות א) יט"ל:

קצו

הכמת שלמה

קששילי לרש"ת דענדי הכי, שאין הגדון דומה לנאורה, דהסם טעמא משום דהוסק לגני ואם הוסק ג' רחוקות כ"ג שכן ג' ליעודה גבול אלא גשם שמתקן תפלה והדבר מלי בהרגל לשנוי לא אמרינן הכי וכו'. והנה לנאורה היה גבול ל' דמינת הרי"מ מרוטנבערג למה שכתבו שם בש"ס [ס"ס] דלביעיל לן ליעודי מורא או ליעודה גבול נפקא מינה דלמו תלמא כימי ספדי נחד יומא, אי אמרת ליעודי מורא מיעד ואי אמרת ליעודי גבול לא מיעד מימר אמר השמא הוא דקא מקסדי ט מהו. וקשה לי היך סלקא דעתך לומר דהוי ליעודי גבול, היך פליג עליה ר' מאיר ואמר קל וחומר רחוק גיטומי מידי קריב גיטומי לל כל שק, בשלמא אם הוי ליעודי מורא ספיר הוי קל וחומר, אלא אם הוי ליעודי גבול קל ואם קל וחומר דבשלשה ימים דכה נקבע (היכל) (הדבר) לטעם שהו מועד והוי ליה לשומרו, אלא כיעודי זיוס אחד י"ל ששנה הדבר ואלא מלגז ולכן לא שמו, ובעל כרחך מוכח דגם דבר התלוי בכוונת הל"ג נמי וזכר יותר בקרוב הומו מרוק, ומיניה מוכח דהוא סדן למשני הכותב הוא כן, מיהו אין דייקאין י"ט להחזיק דברי הרמ"א פ"ק, והוא דקשה על הש"ס למה קאמר נפקא מינה בלמו תלמא כיומה נחד יומא ולא אמר נפקא מינה נמי ליעודי בלמו תלמא כימי בשלשה יומי אך כולם היעודי על שלשה גיטומי דמי, אלא כיון שזוהו נגזר כולם מיהו אחד, דלא אם הוי ליעודי מורא אחד, ואם הוי ליעודי גבול אחד, והנה מזה מוכח דאין פסק כלל אם הוי ליעודי גבול, רק זה פשוט לו ליעודי גבול שהגיטומי יהיו בשלשה ימים, רק דמיעדי לן אם שני ליעודי גבול ג"כ א"ל הוי ליעודי גבול ג"כ, וכן הוי כיונה הש"ס אם ליעודי מורא גבול או ענין ליעודי גבול ג"כ, א"ל לוי זה הוי דברי ר' מאיר כן דעממא דר' יהודה דפירקל לוי ליעודי גבול ענין תלמא זני וימיט כיון דסבירא ליה ליעודי מורא ענין תלמא זני יומי א"ל כמשפט הש"ס דמשפט העגלים וסוף דמי כמתלמי דמי וכו' וכו' וכו' דמי ענין סוף דמי ג"כ ג' ימים, אך אם מתלמי דמי לא הוי ענין ג' ימים מכל שכן כגופו ליעודי עגלים דלא ענין ג' ימים. ולפי זה דברי ר' מאיר ר"ש פ"ח פ"ג צ"ג [אות א] ד"ה יש לנקותו אם טעה ואמר כל השנה המלך הקדוש המלך המשפט אין מחזירין אותו, יע"ש צ"ח * : י' **לדין**. עיין מ"א. ולגני ספרד שאומרים על צממה לא יזכיר דין ירושלמי (תענית פ"א הלכה א) בגשמים, אלא יזכיר בשאלה: **יא עד**. עיין מ"א. והיינו לגני ספרד, ועיין מה שכתבתי בל"ח ג'. ולדין עד מכלכל ככלל וכמו שכתב המ"א (ס"ק) י"ב **שששה פעמים**. עיין מ"א. לנאורה וכן בשאלה היינו נמי כמו בצרכה, וי"ע: **שלימה** יותר מתשעים פעמים, ועיין ט"ז אות י"ג מה שכתבתי בזה, יע"ש: **יג הרי**. עיין מ"א. ועיין ט"ז (ס"ק) י"ג, ופרישה (דרישה אות ג) [תיך] זה **בזמן אחר**: **יד עד**. עיין מ"א. ושל"ה חולק לדין נפקת אין מועיל ונעלמת מועיל, ועיין אליה דבה (ס"ק) י"ד פסק בשל"ה. עיין מ"א (סימן) מקפ"צ (ס"ק) א' אם בהמלך הקדוש מהני ל' פעמים דלא מהני, ופרי חדש שם (אות א) ד"ה ו"מ"ש ש"ס] כתב דמהני, יע"ש. וא"י"ה שם (אשל אברהם) אות א) יט"ל:

מחצית השקל

היינו בג' ימים הוי מועד כל שכן קירב גיטומי ביום א'. הרי דע"י קירוב הדבר נתרגל יותר ומועד להדיק, והוא הדין הכא דנתרגל יותר בקרוב אמירתו ג' פעמים ביום א'. **דוקא** ג' ימים ב'. דאמרינן במסכת תענית דף כ"א עיר שיש בה חמש מאות רגלי ומתו בה ג' אנשים בג' ימים זה אחד זה הוי דבר וחייבים להתענות, ואמרו שם שאירע שמתו ג' אנשים ביום א' וגזר רב נחמן בר חסדא תענית, ואמר ליה רב נחמן בר יצחק כמאן כר' מאיר דאמר ריחוק גיטומי כו'. ולכן קיימא לן לקמן סימן תקע"ז [סעיף ב] דג' ימים ביום א' לא הוי דבר, ועל כרחך משום דקיימא לן כר' יהודה, ואין הכי כמאן ר' מאיר: **דשאני התם כו' תונבא**. ר"ל, כשור המועד: משונה. וצ"ל דרב נחמן בר יצחק במסכת תענית דאמר ליה לרב נחמן בר רב חסדא כמאן כר' מאיר, על כרחך דימה שני הסברות ליה לדין, וכיון (דר"י) [דר' מאיר*] לית ליה במועד סברת תונבא, הוא הדין (ד"ל) [דלית ליה] כבדר סברת אויר משונה. והוא הדין דצ"ל כן בהא דאמרינן בבבא קמא (כו, א) דאמר ליה ר' יהודה לר' מאיר זבה תוכית שרקחה ראיתיה דהיינו בג' ימים טמאה וקרבא ראיתיה דהיינו ג' פעמים ביום א' טהורה, הוה ליה להקשות ולנפשיה דהא גם ר' יהודה מודה דדוקא במקום דארכא סברא כוונבא, על כרחך צ"ל דגם בזבה יש סברא כמו תונבא, ודימה ר' יהודה סברת זבה לסברת תונבא בנגיחה: (פ"ק י"ד) עד כו'. ועיין בש"ש"ח סוף הלכות תפלה שחוקק בזה. ר"ל, דוקא אומר בשמיני עצרת ג' פעמים שיתרגל ע"י זה לומר משיב הרוח מהני, אבל לא אומר ביום א' של פסח ג' פעמים ודלגל משיב הרוח כיון דהוי יב ואל תעשה לא נתרגל בזה על ששישה שלשים יום, ע"ש. והט"ז כתב בסוף סימן זה דאם שגג או נאנס או פשע באיזה יום מאלו שלשים יום שלא התפלל

כבושי שרד

סימן קנ"ד לפיכך נהגין מחזירין אם נזכר קודם שקיים הצרכה ילמנה: (י"א) מג"א סק"יב **מתשעים פעמים דהרי בשבת**. עיין נכספ יחזקאל סימן קנ"א: (י"ב) שם **דלא מצינו בירושלמי**. פירוט, הירושלמי דנקט השלשים

אוצר מפרשים

ב (ש"ע פ"ח) **תשעים פעמים**. ג"כ, עיין תשובות תתם סופר א"ח סימן כ' [שם נאמר דבירושלמי איתא ריש פרק קמא דתענית המתפלל ואינו יודע מה הזכיר אמר ר' יוחנן כל שלשים יום חזקה מה שזואל למוד הוא מזכיר וכו'. וכתב הגהות מיימוניות (פילה"א אות ג) בשם מהר"ם מרוטנבערג שהרשב"א יחזרו על הפסק יאמר כל כך פעמים אתה גבור עד מכלכל חיים כמו שיש בשלשים יום, ולא כתב צ' פעמים משום דיל' דדברי ר' יוחנן כוונתם על מאמר הש"ס בחגיגה דף ט' ע"ב אינו דומה שונה פרק מאה פעמים לשונה פרק מאה פעמים ואחד, וקאמרינן בספסות ובחוצה לארץ, [א"ע"א דר'] ויחזר בארץ ישראל היה, ועיין שבת דף ט' [ע"ב] בתוספת ד"ה הא לן שרובו היה לומר הלכה לתלמידים מחוצה לארץ, וא"כ הוה מאה פעמים ואחד, כי בשלשים יום יש צ' תפלות שחרית מנחה וערבית, צא מהם ב'

היינו בג' ימים הוי מועד כל שכן קירב גיטומי ביום א'. הרי דע"י קירוב הדבר נתרגל יותר ומועד להדיק, והוא הדין הכא דנתרגל יותר בקרוב אמירתו ג' פעמים ביום א'. **דוקא** ג' ימים ב'. דאמרינן במסכת תענית דף כ"א עיר שיש בה חמש מאות רגלי ומתו בה ג' אנשים בג' ימים זה אחד זה הוי דבר וחייבים להתענות, ואמרו שם שאירע שמתו ג' אנשים ביום א' וגזר רב נחמן בר חסדא תענית, ואמר ליה רב נחמן בר יצחק כמאן כר' מאיר דאמר ריחוק גיטומי כו'. ולכן קיימא לן לקמן סימן תקע"ז [סעיף ב] דג' ימים ביום א' לא הוי דבר, ועל כרחך משום דקיימא לן כר' יהודה, ואין הכי כמאן ר' מאיר: **דשאני התם כו' תונבא**. ר"ל, כשור המועד: משונה. וצ"ל דרב נחמן בר יצחק במסכת תענית דאמר ליה לרב נחמן בר רב חסדא כמאן כר' מאיר, על כרחך דימה שני הסברות ליה לדין, וכיון (דר"י) [דר' מאיר*] לית ליה במועד סברת תונבא, הוא הדין (ד"ל) [דלית ליה] כבדר סברת אויר משונה. והוא הדין דצ"ל כן בהא דאמרינן בבבא קמא (כו, א) דאמר ליה ר' יהודה לר' מאיר זבה תוכית שרקחה ראיתיה דהיינו בג' ימים טמאה וקרבא ראיתיה דהיינו ג' פעמים ביום א' טהורה, הוה ליה להקשות ולנפשיה דהא גם ר' יהודה מודה דדוקא במקום דארכא סברא כוונבא, על כרחך צ"ל דגם בזבה יש סברא כמו תונבא, ודימה ר' יהודה סברת זבה לסברת תונבא בנגיחה: (פ"ק י"ד) עד כו'. ועיין בש"ש"ח סוף הלכות תפלה שחוקק בזה. ר"ל, דוקא אומר בשמיני עצרת ג' פעמים שיתרגל ע"י זה לומר משיב הרוח מהני, אבל לא אומר ביום א' של פסח ג' פעמים ודלגל משיב הרוח כיון דהוי יב ואל תעשה לא נתרגל בזה על ששישה שלשים יום, ע"ש. והט"ז כתב בסוף סימן זה דאם שגג או נאנס או פשע באיזה יום מאלו שלשים יום שלא התפלל

סימן קנ"ד לפיכך נהגין מחזירין אם נזכר קודם שקיים הצרכה ילמנה: (י"א) מג"א סק"יב **מתשעים פעמים דהרי בשבת**. עיין נכספ יחזקאל סימן קנ"א: (י"ב) שם **דלא מצינו בירושלמי**. פירוט, הירושלמי דנקט השלשים

ערכית ושחרית של א' דפסח דאין מזכירין בו אלא ממוסף ואילך הוי ליה פ"ח פעמים, וחי' מוספין דימי הפסח, ועוד ג' מוספין של ג' שבתות (ובו) [ובן] תפלות מוסף רב' ימים ראש חדש אייר ליה י"ג, וצ"ח עם פ"ח הנייל עולה ק"א תפלות. ובטור תיב' ג' פעמים, ועיין מה שכתב המג"א ס"ק י"ב, ואפשר שנתכוין לתמו שכתבת. וכך אני מורה ובא לכתחלה לאומר ק"א פעמים, אגב מי שאמר רק צ' פעמים ושוב נתפסק אם הזכיר, אין בידו לפסוק שיחזור ויחלל נגד משמעות הש"ס והרמ"א: [ע"ש]: **ה' מפיא ספיקא** מה **שאלה** **כן הבא** **אם** **הורג**. ג"כ, אם כן בהא אפילו ר' יהודה מודה. וצ"ע בגמרא בבא בתרא דף כ"ח ע"ב דפרק ולר' מאיר דאמר ריחוק וכו', ולדבריו לר' יהודה נמי מצי למפרך:

ימים מכל שכן כגופו ליעודי עגלים דלא ענין ג' ימים. ולפי זה דברי ר' מאיר ר"ש פ"ח פ"ג צ"ג [אות א] ד"ה יש לנקותו אם טעה ואמר כל השנה המלך הקדוש המלך המשפט אין מחזירין אותו, יע"ש צ"ח * : י' **לדין**. עיין מ"א. ולגני ספרד שאומרים על צממה לא יזכיר דין ירושלמי (תענית פ"א הלכה א) בגשמים, אלא יזכיר בשאלה: **יא עד**. עיין מ"א. והיינו לגני ספרד, ועיין מה שכתבתי בל"ח ג'. ולדין עד מכלכל ככלל וכמו שכתב המ"א (ס"ק) י"ב **שששה פעמים**. עיין מ"א. לנאורה וכן בשאלה היינו נמי כמו בצרכה, וי"ע: **שלימה** יותר מתשעים פעמים, ועיין ט"ז אות י"ג מה שכתבתי בזה, יע"ש: **יג הרי**. עיין מ"א. ועיין ט"ז (ס"ק) י"ג, ופרישה (דרישה אות ג) [תיך] זה **בזמן אחר**: **יד עד**. עיין מ"א. ושל"ה חולק לדין נפקת אין מועיל ונעלמת מועיל, ועיין אליה דבה (ס"ק) י"ד פסק בשל"ה. עיין מ"א (סימן) מקפ"צ (ס"ק) א' אם בהמלך הקדוש מהני ל' פעמים דלא מהני, ופרי חדש שם (אות א) ד"ה ו"מ"ש ש"ס] כתב דמהני, יע"ש. וא"י"ה שם (אשל אברהם) אות א) יט"ל:

ערכית ושחרית של א' דפסח דאין מזכירין בו אלא ממוסף ואילך הוי ליה פ"ח פעמים, וחי' מוספין דימי הפסח, ועוד ג' מוספין של ג' שבתות (ובו) [ובן] תפלות מוסף רב' ימים ראש חדש אייר ליה י"ג, וצ"ח עם פ"ח הנייל עולה ק"א תפלות. ובטור תיב' ג' פעמים, ועיין מה שכתב המג"א ס"ק י"ב, ואפשר שנתכוין לתמו שכתבת. וכך אני מורה ובא לכתחלה לאומר ק"א פעמים, אגב מי שאמר רק צ' פעמים ושוב נתפסק אם הזכיר, אין בידו לפסוק שיחזור ויחלל נגד משמעות הש"ס והרמ"א: [ע"ש]: **ה' מפיא ספיקא** מה **שאלה** **כן הבא** **אם** **הורג**. ג"כ, אם כן בהא אפילו ר' יהודה מודה. וצ"ע בגמרא בבא בתרא דף כ"ח ע"ב דפרק ולר' מאיר דאמר ריחוק וכו', ולדבריו לר' יהודה נמי מצי למפרך:

בבא קמא דף כד

באר הגולה

קצח מגן אברהם נ"י

אורח חיים קטו קטז קיז הלכות תפלה

מ"ז מגן דוד

קטו א. נמגלה דף י"ז [ע"פ] א:
 ב. ירושלמי [נכנס פ"ד הלכה ד, פ"ה הלכה ב]:
 קטז א. חוספתא [מגילה פ"ג הלכה ב] אלא ה"ל ה"ל [שם ע"ו, ב] והר"ש [שם פ"ג סימן ד]:
 א. טור נכנס הרמ"ה:
 קיז א. ברכות ל"ג [ע"פ]:
 ב. תענית י' [ע"פ]:
 ג. טור נכנס הר"ש [ע"פ פ"א סימן ד]:
 ד. שם נגמלא וי"ף [שם ב, א, רמ"ס תפלה ב, טו]:

ציונים א"ר"מ"א
 קטו א. טור והר"ש פרק הקורא עומד [מגילה פ"ג סימן ד] בשם הרבנו יונה:
 קיז א. הגהות מיימוני פרק ב' [מגילה א"ת פ]:

הגהות והערות
 [ג] תיבה "תליל" נוספה ע"פ לוח המיקום של דפ"ר, אמנם כולל הדפוסים לא הוסיפו מילה זו:
 [ד] כוונתו דמנהגים דהנהגות מ"א הוסמטה מינה אלא:
 קטו א. שם נגמלא אלא קודם לכן, אף הטעם שכתב המחבר הוא מדברי הטור ע"פ הנהגות צנזרות. דלא פמ"ג נמשכות וכו':
 [ב] ובי"ב ג"כ נצטווה מחדת ישראל:
 [ג] כבאורה כוונתו לפרש דמשכחו בנאש א"ש, היינו שקיבל היום הקדש ע"י מלאך, דנגמלא שהוא מלאך ונקרא א"ש:
 [ד] עיין מחזק ברכה א"ת ב, ולבארה זו כוונת הפמ"ג כאן:
 ה. מדפיסי הקיבור צנזרלין וטוילמאנשדארף, כמזכיר הנקדמת שערי תפלה:

עמרת זקנים
 קטו א. מפני שפותר האדם מן הבטחה היא הבינה כו', וכן מבדילין במוצאי שבת ירום טוב, לפי שהוא חכמה שאדם מבדיל בין דבר לומר, ולכן קבעוהו בברכת החממה. ורמז לדבר כינה ראשי חיבתו בשמים יין נר הבדלה. ודיני הבדלה יתבאר בע"ה בסיומן רצ"ד:
 [ברכה] הישיבה, הישיבה, ו' סלח לנו. ומה שתקנו לומר אבינו בכריכת הישיבה וברכת סלח לנו מה שאין כן בשאר ברכות, מפני שהאב חייב ללמוד לבנו תורה. ובסלח לנו משום שאנו מזכירין רחמי האב, כדכתוב [תפלה] פסלים ק', [ע"פ] כרחם אב על בנים, ויסלח לנו [מהרמ"י] [לשם]:
 קטו א. רפאינו. והיא ברכה ח', מפני שהמילה נחמה בשמיני והמילה צריכה רפואה, לכן קבעוה בשמיני, [ע"פ] ואין לומר רפאוה ה' אלהינו, אלא רפאוה ה' ונרפא. וצ"ל רופא חולי בצ"ד חתח הלמ"ד [כן כתב מהר"ד שבתי מפרעמיסלא בסיוורו [לשם]:

ק"ו א. [ברכת השנים]. תשיעת ברכת השנים ברוך עלינו את השנה הזאת כו' ושבעינו מטובך, צ"ל, לא מטובה. כי השביע [ע"פ] שיתברך המזון בכני מעים אינו חלוי בגידול הארץ, אלא בברכת יי' שישפיע השובע מאתו, כדכתוב [תפלה] פסלים קמ', [ע"פ] השם גבורך שלום חלב חטים ישיבעך, וגם ברכת הטוב שייך בהקב"ה דכתיב [נחם יא, יג] יפתח יי' לך את אוצרו הטוב [מהרש"ל] ש"ת סימן קמ'. ונראה כשהוא ברוך או יאמר ושבענו מטובך, כי או שופי תיבות שם של יוה"ך היוצא מפקסו [תפלה] א', [ע"פ] כ"י מלאכ"י יצוה ל"ך וגו' שופי תיבות, וכן שופי תיבות פניי האדמיה ושבעניי מטובך ה': בעיר או י"ל מטובה, משום שיש בסופי תיבות שם של הו"ה, פניי האדמיה ושבעניי מטובך ה':

קטו ו' יאמר ה' אלהינו ונרפא, כי לינחא דקרא [ירמיה י', יד] הוא כך, רפאני יי' ונרפא. וגם לא יאמר ראה נא אלהיך ראה עניינו [רש"ל] נמשכה סימן ס"ד. ואין המנהג כן, אלא אומרים ראה נא, ואין לזוז ממנו, וכן הוא נמגלה עמוקות ומציאו צ"ע ב':

ק"ו א ש' יום ששיב. כגון אס התקופה ציוס א' השאלה נחמלת ערצית השייכה ליום ד', נמלא לעולם שני ימים בין התקופה להשאלה:

א א מפני שמותר האדם מן הבטחה היא הבינה והשכל קבעו ברכת אתה חונן ראש לאמצעות [ב] שאם [א*] אין [א] בינה אין תפלה:

סימן קטו פירוש ברכת רפאינו. וכו' עיף אחד:

א א רפאינו ה' [א] ונרפא [א] אף על גב דהכתוב ליחיד א' אין מבנין אותו לרבים א' [ב] הני מילי בזמן שמבין לקרות אבל כשאומר אותו [א] דרך תפלה ובקשה מותר: הגה [ב] ומכל מקום אס אומר מומור שלם [א*] אסור לשנות משלשן יחיד לרבים או להפך:

סימן קיז דיני ברכת השנים. וכו' ה' עיפים:

א א ברכת [א] השנים צריך לומר בה בימות הנשמים ותן מל ומטר [ומתחילין לשאול מטר [א] בחוצה לארץ [ב] [בתחלת] [בתפלה] [א] ערבית א של יום [ב] ששים אחר תקופת תשרי: [הגה] [ב] ויום התקופה הוא בכלל [א] הששים: [א] ובארץ לשון ויהי. ולתירוץ הר"ר יונה מותר, כיון דאינו אלא פסוק א'. ומדברי רמ"א משמע [ב] דאין כחן פלוגאח, והנראה לענ"ד כתבתי: ק"ו א ובארץ ישראל כו'. לפי ששם נריך לגשמים יותר לפי שבגובה היא מכל הארצות, מה שאין כן בני הגולה, ואנו בתר בני גולה דבבל אזלינן. וכבר חמה הר"ש [ש"ת כ"ד סימן י] על זה גאס נריכס למטר אחרי הרע צמדיות אלו, דהיינו מחלי תשרי ואילן, למה לא יאמרנו צומנו, בשלמא דבר התלוי צמיו ופטור ואיסור והיתר אזלינן בתר בני צבל, אבל בהא למה ניוול בתר בני צבל דהם שזענים צמים רצים ולא נריכס גשמים עד ס' אחר התקופה, מה שאין כן בשאר מדינות כו', והאריך מזה כמו שהביאו צ"י [ד"ה וי"ש מ"מ]. ומסיק צ"י [ד"ה וי"ש אגל ארץ] בשם מהר"י אבוהב מאחר שהר"ש כתב שם שאע"פ שהוא יחיד יכול לשאול מאחר שהדבר נרכי רצים, אלא כדי שלא יהיה נראה שהוא כאגודות אגודות, נראה ששם טעה יחיד ושאל גשם צומן שהיה מן הדין לשאול טל שלא יחזור, מאחר שהאמת נראה כדברי הר"ש, ואפילו יחיד יש לו מקום להתפלל, אלא מטעם הנזכר, היכא שהתפלל דיעבד שאין צבאן זה החשש נראה שאין לו לחזור, וצ"ע. עכ"ל. וכתב צ"י [שם] כיון דלא נתקבלו דברי הר"ש וכל העולם לא נהגו כן הוה ליה סוגיין דלא כהר"ש, והלכך הטועה ושאל גשם נריך לחזור אפילו בצורך שכולה בכללה נריכה גשם צימות החמה, ומכל מקום כיון שהרצ מהר"י אבוהב [סיפק] [ספק] ו' עלינו מי יקל ראש כנגדו, ולכן ראו לנאח מידי ספק ולחזור ולהתפלל בצומת נדבה כו', עכ"ל צ"י. וצוה מנזרח [ב] דברי השו"ע בטעף ב':

שערי תשובה
 בשכ"א, והוא טעות, כי אותיות בכל"ם הבאים לפני יו"ד שב"א נקראים בחז"ק והיו"ד בלא נקודה, כמו בימי, כימי, לישועתך כו', ע"ש:
 קטו א. בינה. עיין באר היטב. ועיין בשלמי ציבור [קכב, ב] בנוסח הברכה שכתב הטור הם י"ז תיבות, וכן כתב הכל בו [סימן יא, ה, ג]. ובנוסח הרמב"ם [סדר התפלות, נוסח הברכות] י"ח. וכתב [שלמי ציבור קכג, א] ובספר הכוונות [ענין כונת העמידה ודו"ש בהגה] כתב בשם מהר"ש וויטל [ב] לומר חכמה ובינה ודעת והשכל, ע"ש:

קטו א. ונרפא. עיין באר היטב. ועיין בעטרת זקנים לומר חולי בצירי' הלמ"ד. ועיין בספר נאות יעקב [קונטרס מענה לשון, ערך רפואה] [ש"ל] [שאין לומר] והעלה אורכה ומרפא לכל תחלואי פשוטי ונשמתינו, דמגילתא [וי, ב] מוכח דברכה זו הוקבעה ברפואות תחלואי הגוף, ובכריכי יוסף [ואת ג] כתב שכמה גדולי ישראל מרגלא בפומיהו לומר כן, ומיישב דברי הש"ס, ע"ש. ובתשובת הר"י מולכו [כת"י סימן קט] כתב שאם צריך להתפלל על החולה עדיף בשומע תפלה. והיינו [תפלה בפירושו, וברפאונו במחשבה לבד]. והברכי יוסף [סימן ק"ט אות א] כתב על זה שמעתי מפום רבנן קשישי שהיו מתפללים בברכת רפאינו וכן אני נוהג, עכ"ל:
 ק"ו א. השנים. עיין באר היטב. ועיין בשלמי ציבור [קכט, א] וברך שנתינו, בלתי וא"ו והנין קמוצה. ומה שכתב באבודרהם [עמוד ק] שנותניו [הוא טעות שופר, שהרי אומר תיכף ותהי אחרייתה, לשון יחיד, ע"ש]. ונראה דגם בנוסח סוכנתי שאין אומרים ותהי אחרייתה מכל מקום אין לשנות לומר שנותנינו, רק שנותנינו בקמ"ץ גוה"ך, וכן המנהג:

שלחן ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - ב א"ו"ב ח' ב נח - קמטו / קארו, יוסף בן אפרים [עמוד 213] {726077}

א' בקירוב. והר"ש [מוצא צטור] נטה לנצרת הר"מ, ונראה כדבריו, שהרי [ע"פ] הרגל הלשון אינו אלא מזד הטבע המורגל באלם, והרי הוא כמו שור נגת, עכ"ל [ב"מ]. ולפי מה שהקשתי לא ידענא למטוך על סברת הר"מ צוה:

קטו א כתב צטור, ומה שמקנו לומר אצינו צנכרת השיצנו וצנכלת לנו מה שאין כן בשאר צנכות, היינו טעמא שאנו מזכירין לפניו שהאב חייב ללמד עם צנו. וצנכלת לנו, משום דכתיב [ישעיה נה, ז] וישבו אל ה' וירחמינו, על כן אנו מזכירין רחמי האב על ה':

קטו א דרך תפלה ובקשה. כן כתב הטור בשם הרמ"ה. א"ת ככז והר"ר יונה כתב דוקא לשקורא כל המזמור שלם כו', וכמו שהעתיק רמ"א. ונראה לי שיש נפקא מינא בין הני תירוץ לענין הפסוק [שמות עו, ב] שאומרים צהדלה עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה, אס ירצה לשנות ולומר ויהי לנו לישועה, דלמירון הרמ"ה אסור כיון שפסוק זה אינו לשון בקשה, שהרי הוא לשון עבר כמשמעות

באר היבב
 קטו א. א"ת. כתוב צטור שתקנו לומר אצנו צנכרת השיצנו וצנכלת לנו מה שאין כן בשאר צנכות, הטעם שאנו מזכירין לפניו שהאב חייב ללמוד עם צנו. וצנכלת לנו, משום דכתיב וישבו אל ה' וירחמינו, על כן אנו מזכירין רחמי האב על ה', בינה. וכן מבדילין צומאלי שנת ויום טוב, לפי שהאב חמה שהאבס מצלל בין דבר לדבר, ולכן קבעוהו צנכרת החכמה. ורמז לדבר כינה ראשי ציבות צשמים יין נר הבדלה, עטרת זקנים:
 קטו א. ונרפא. ולא יאמר ה' אלקינו ונרפא. גם לא יאמר ראה נא עניינו, רק ראה עניינו, רש"ל ונכנס הגיולה [סימן קטו] ופרי חדש [סימן קטו]. אבל המ"א כתב שאין לזוז מן המנהג שאומרים ראה נא עניינו, ושכן הוא נמגלה עמוקות. (* אסור. עיין ט"ו דצהדלה י"ל ויהי לי לישועה:

ק"ו א. השנים. נריך לומר ושבענו מטובך. ולא מטובה, הר"ש ורש"ל [מ"א ס"ק ג]. ועטרת זקנים [ס"ק א] כתב ששהו דרך יאמר מטובך, וכשהוא צניר יאמר מטובה, ע"ש הטעם. וצטור הר"ר ז"ל [ב] כתב מטובה: (ב) ששים. כלומר, תפלת ערצת שמתחיל יום ס': (ג) השישים. כלומר, יום או א"ת, רק שיהא קצת קודם הלילה, עולת תמיד [ס"ק ב]. ולעולם ב' ימים בין התקופה להשאלה, דאס התקופה ציוס א' השאלה נחמלת ערצית השייכה ליום ד', [מ"א ס"ק א]: (ד) ובארץ ישראל. לפי ששם נריך לגשמים יותר לפי שבגובה היא מכל הארצות, [מ"א ס"ק א]. מי שאלה מאריך ישאל למהוה לארץ, אס יש לו אשה ונניס בצורך ישראל על פי שאין דעמו

הודפס מאתר אוצר החכמה

מסתמא הזכיר. הדבר פשוט דרבינו כתב כך למנהג אשכנז דצמות
 החמה אין מזכירין כל עיקר אלא אומר רב להשיע מכלכל חיים
 וכו' דאילו למנהג ספרד דמזכירין אף צימות החמה ואומר מוריד
 הטל א"כ אפילו אם תמצא לומר שמה שהוא למוד היה מזכיר אחר
 המג אין מחזירין אותו צימות
 הגשמים שהרי כיון שהזכיר טל
 אע"פ שלא הזכיר גשם אין מחזירין
 אותו כדלעיל בסעיף ו'.

מה שצריך מזכיר (טו) הילכך עד שלשים יום אם
 ספק לו אם הזכיר אם לאו צריך לחזור
 (טז) דמסתמא לא הזכיר. והוא הדין נמי שלשים
 יום אחר הפסח מסתמא הזכיר וצריך לחזור:
ט וה"ר מאיר מרוטנבורק היה רגיל לומר
בשמיני עצרת ברכת אתה גבור תשעים פעמים
עד משיב הרוח ומוריד הגשם (י) כנגד שלשים

יב והר"מ מרוטנבורק היה
 רגיל לומר בשמיני עצרת
 ברכת אתה גבור צ' פעמים עד
 משיב הרוח ומוריד הגשם כנגד
 שלשים יום שאומר אותו שלש

פעמים בכ"ז יום וכו'. איכא למידק הלא למסקנא איכא עוד ארבע
 תפילות מוספין בארבע שבתות מלבד מוסף דראש חודש שהרי נסימן
 רפ"ו (מא). פסק רבינו שכל יחיד חייב להתפלל מוסף בין אם יש
 ציבור בעיר או לא וי"ל דצירא ליה להר"מ מרוטנבורק דהירושלמי
 דנתן גבול שלשים יום ומכאן ואילך מה שהוא נרץ הוא מזכיר אליבא
 דכולי עלמא קאמר הכי דאף למאן דאמר (נכרות ל) אין תפילת
 מוספין אלא צבור עיר ויחיד אינו ראוי להתפלל מוסף נמי אמר
 מכאן ואילך מה שהוא נרץ הוא מזכיר אלמא דסגי בתשעים פעמים:

נטל והתפלל ואינו יודע אם הזכיר גשם אם לא שאילו הזכיר גשם
 מחזירין אותו ואמר רבי יוחנן כל שלשים יום מה שהוא למוד מזכיר
 ומסתמא הזכיר גשם כמו שהוא למוד להזכיר צימות הגשמים ומשום
 הכי מחזירין אותו אצל אי אפשר לפרש דמייירי צמי שהוא עומד בגשם
 שאפילו הזכיר מה שהוא למוד צימות
 החמה דהיינו טל ולא גשם אין
 מחזירין אותו ע"כ: **אב"ר** רבינו
 מפרש דמייירי בין בעומד צימות
 החמה בין בעומד צימות הגשמים וכן
 נראה מדברי הרא"ש (סי' א) **א**
 והמרדכי (סי' מר"ט) צ"ל מסכת
 תעניות וכן הם דברי סמ"ק (סי' יא
 ט) ונראה דלמנהג אשכנז מייירי

שא"כ מחזירין צימות החמה לא טל ולא מטר והילכך כשעומד צימות
 הגשם תוך שלשים יום חזקה מה שהוא למוד הוא מזכיר וא"כ חזקה
 שלא הזכיר לא טל ולא מטר ונרץ לחזור כמו שנבאר ואם עומד
 צימות החמה תוך שלשים יום חזקה שהזכיר גשם כמו שהוא למוד
 והילכך נרץ לחזור והר"ן איירי למנהג ספרד דצימות החמה מחזירין
 טל ומשום הכי לא מצי לאוקומה דמייירי בעומד צימות הגשמים:
ובתב [1] הר"ן איכא למידק צימות החמה נמי למה מחזירין אותו
 כל שלשים יום אם הזכיר גשם והלא אינו סימן קללה אלא אם כן
 ילא ניסן ולא ירדו גשמים קודם לכן יש לומר כיון שרוב הזמן שפוסק

מלהזכיר גשם הוא סימן קללה לא פלוג רבנן ואמרי שמעשה שפוסק
 (תפלה דרך ז נתיב ט) נסתפק אם הזכיר גשם או שאל מטר כל שלשים יום הולך אחר הרגל לשונו ואפילו יחיד שהוא ציבור שעדיין יכול
 לשמוע משליח ציבור חוזר ומיהו רבים מהגאונים יש שאמרו דחיד שטעה כשהתפלל יולא הוא כששומע משליח ציבור והוא שיהא שם
 מתחלה ועד סוף וכן בכל דבר שצריך לחזור אם יכוין לשליח ציבור ילא ע"כ ויחזאר זה נסימן קכ"ד:

ט והר"מ ז"ל (תשב"ץ פ"ו סי' רכה) היה רגיל לומר בשמיני עצרת ברכת אתה גבור תשעים פעמים וכו'. כן כתב סמ"ק:
 (סי' יא הגהות אות ז) וכתב הר"ר דוד אבודרהם (עמ' קט) שטעמו של הר"ר פרץ (תשב"ץ שם נהגה) משום דשליח גשם שהדבר מלי צהרגל
 לשונו ואע"פ שהרגיל לשונו לומר מתחלת אתה גבור עד משיב הרוח נלמדו בלא ברכה ראשונה דמגן לא היו חזקה הרגל כשמתחיל
 להתפלל בסדר ברכת מגן ואח"כ אתה גבור ורבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל כתב שטעמו של הר"ר פרץ משום דלא דמי דהתם שהוא
 לטעם רע שזה השור [הוא נגמין] הנה כשיעשה הנגיחה בקרוב מורה שהוטעם בו זה בקנין מה שאין כן אילו היה עושה אותו בהרחקה
 שיש לנו לומר בכל אחד מהם מקרה הוא אצל כהן הדבר מלי צהרגל הלשון והלשון אינו מורגל כל כך כשיעשה דבר אחד בקירוב והרא"ש
 נוטה לסברת הר"מ ונראה כדבריו שהרי הרגל הלשון אינו אלא מלד הטעם המורגל באדם והרי הוא כמו שור נגח עכ"ל וכיון דכתב
 רבינו דהרא"ש היה נוטה לסברת הר"מ וגם נסמ"ק לא הביא אלא דברי הר"מ הכי נקטינן (ב):

דרכי משה

מתפללין רק שבע ואפשר ליישב ולומר דבירושלמי קאי אשתיהן ולכן למד
 מהר"ם ז"ל דל' יום לאו דוקא קאמר דאם כן בהזכרה היו יותר מצ' ובשאלה
 היו פחות מצ' ולכן סובר מהר"ם דנקט ל' יום להורות על מגין התפילות
 שמתפללים בל' יום שאין בהם מוסף דהיינו צ' תפילות בשתייהן וכנ"ל:

פרישה

והרמב"ם וי"ל דמכל מקום תפילת שחרית כיון שזמנה מוגבל עד ד' שעות
 על היום דוקא ולא יותר רמי אנפשיה זמנו ואי לפעמים שכה או נאנס
 ולא התפלל עדיין יש לו תשלומין צמחה ושזו מיעוטא דמיעוטא שכתבו
 להתפלל גם צמחה ובעלו ציבור מה שאין כן במוסף שזמנו כל היום נמצא
 שאין לה תשלומין כלל אפילו בתפילה ראשונה שאחר זמנו ושכ"ח הוא שיטכח
 זמן תפילה חלל וק"ל. יש אומרים דאחיא כר' אלעזר בן עזריה פירקן
 ד' דברכות (ב) דלמר אין מתפללין מוסף אלא צבור עיר. אצל קשה לדקדק
 דמתפללין מוסף אפילו צידיד וכן דואי היה נוהג מהר"ם אין ילא צ"ח
 ונרץ לחזק ולתרוץ ולומר דהירושלמי דתלה טעמא בל' יום דהו חזקה
 וס"ל דאפילו למאן דאמר דצירא ליה דאין מתפללין מוסף אלא צבור
 עיר כגי בל' יום וממילא כגי בל' פעמים וק"ל:

חדושי הגהות

ועל הטור מדלעיל סימן ק"ד עיין שם דצריחה ללא דמי להתם ששה צמחה שלא ביטל התפילה כלל שהרי התפלל כראוי רק שלא יפה עשה לשון צמחה
 הצרכה לכן אין צריך לחזור רק אותה ברכה מה שאין כן כאן שלא אמר הצרכה כראוי כגון שאמר מוריד הגשם צימות החמה או בענין אחר בשלמא אם
 עשה כן בשוגג הרי שכיין להתפלל כראוי רק שצמחה ילאה ברכה אחת מאלו שלא כהוגן אין צריך לחזור רק לאותה הצרכה אצל אם עשה כן במזיד הראה
 דעתו שאינו רוצה להתפלל כתקנת חז"ל היו כל תפילתו מועבה וצריך לחזור ולהתפלל והנה כפי מה שכתב הטור הני מילי שטעה שוגג יש מקום לטעות
 דהך הני מילי קאי גם על טיבה שטעה וכלאו אמר הני מילי שטעה ושגג אצל אם לא טעה ולא שגג אלא צמח ומתכוין עשה דבר שצריך לחזור צריך לחזור
 לראש ויהיה בכלל זה ג"כ שח צמח דהא על זה גם כן צריך לחזור והדרא קושטא לדוכתה לכן הגיה הרב ב"י שטעה בשוגג ומייירי הכא רק מעטין שוגג
 ויהיה הכוונה הני מילי שטעה בשוגג ושייה הצרכה אצל אם שניה צמח צריך לחזור לראש ומשח צמחים לא קמייירי ואח"י הכל שפיר כן נראה לענ"ד והעמיקן
 בלבוש יראה שהדברים מוצאים קצת: [1] דבריהם אלו כפולים שכבר כתבם למעלה נסימן זה:

בבא קמא דף כד

בבא הגוזלה קמג.

הלכות תפילה סימן קטו קמו

ביום ראשון של פסח אומר (ט) ברכת אתה גבור (ט) עד מוריד הטל (מא) תשעים פעמים כנגד
י"ח שלשים יום שאומר אותו שלש פעמים בכל יום, משם ואילך אם אינו זוכר אם הזכיר גשם
(מב) הרי הוא בחזקת שלא הזכיר י"ח גשם ואינו צריך לחזור. הגה וכן לדין אם אמר (מג) עד מכלכל י"ח חיים
בלא משיב הרוח ומוריד הגשם שמוזכרין בימות הגשמים, וכן אם אמר בשמיני עצרת תשעים פעמים אתה גבור (מד) עד
מוריד הגשם, אם נסתפק אחר כך אם הזכיר או לא, תזקה שהזכירו. (דברי עצמו):

קטו טעם ברכת אתה חונן. ובו סעיה אחר:

א. מפני שמותר האדם מן הבהמה היא הבינה והשכל, קבעו ברכת אתה חונן (א) ראש לאמצעות,
בשם מ"מ במי שהוא שליח צבור קבוע ומחזיר תפלת שחרית ומנחה, בשמונה עשרה יום סי,
אלא שמפסקא בזה פדיון ה"ט"ז בסוף סעיה קטן יד. והשלמי צבור כתב, שאין מזה סתירה לדין
ה"ט"ז עין שם. ועין בשלמי צבור שרבים שגו לומר לישני הוי"ד בשבא, והוא טעות, כי אולי
פקלים הקאים לפני יו"ד ש"ב"א וקראים בחזקת הוי"ד בלא נקיה, כמו בימי כימי לישועתך
כ"י, עין שם:

קטו פרוש ברכת רפאנו. ובו סעיה אחר:

א. (א) רפאנו ה' (כו) ונרפא, אף על גב דהכתוב ליחיד (כ) אין מכניין אותו לרבים, הני מלי בזמן שמתכונן
הרי"ף ורא"ש.

שערי תשובה

באר היטב

(ח) שלשים יום. וכתב בשלמי צבור שאם הרגיל עצמו ארבעים וחמש פעמים שהם כנגד
 תמשה עשר ימים, משעברו אחר כך תמשה עשר ימים תזקה שאמר כהגון: (ט) גשם. עין באר
 היטב. ועין בשר"ת נודע ביהודה סימן כו ובשו"ת מקום שמואל סימן ג. ועין בשלמי צבור
 בשם מ"מ במי שהוא שליח צבור קבוע ומחזיר תפלת שחרית ומנחה, בשמונה עשרה יום סי,
 אלא שמפסקא בזה פדיון ה"ט"ז בסוף סעיה קטן יד. והשלמי צבור כתב, שאין מזה סתירה לדין
 ה"ט"ז עין שם. ועין בשלמי צבור שרבים שגו לומר לישני הוי"ד בשבא, והוא טעות, כי אולי
 פקלים הקאים לפני יו"ד ש"ב"א וקראים בחזקת הוי"ד בלא נקיה, כמו בימי כימי לישועתך
 כ"י, עין שם:

- (א) בינה. עין באר היטב. ועין בשלמי צבור בנסח הברכה שכתב השר"ק שבע עשרה תבות,
 וכן כתב הפל בו, ובנסח הרמב"ם שמונה עשרה, וכתב שבספר הפנונא כתב בשם מהרי"ש
 ויטל לומר חכמה ובינה דעת והשכל, עין שם:
- (א) ונרפא. עין באר היטב. ועין בפטרת זקנים לומר חולי בציר"י הלמ"ד. ועין בספר
 נאות יעקב שיש לומר ותעלה ארוכה ומרפא לכל תחלואי נפשנו ורוחנו ונשמחנו, דבמגלה
 וי"ד ש"ב"א וקראים בחזקת הוי"ד בלא נקיה, כמו בימי כימי לישועתך
 כ"י, עין שם:
- 6. בינה. וכן מבדילין במוצאי שבת יום טוב לפי שהוא חכמה שאדם מבדיל בין דבר לדבר ולכן קבעוהו בברכת החכמה, ורמז לדבר, בינה ראשי תבות, בשמים, יין, נר,
 הבדלה, עין ט"ז:
- 6. ונרפא. ולא יאמר ה' אליהו ונרפא, גם לא יאמר ראה נא בעניני רך ראה בעניני, רש"ל ובנסח הגדולה ופרי חדש, אבל הפגן אברהם כתב שאין לזו מן המנהג שאומרים
 ראה נא בעניני ושכן הוא במגלה עמקות:

משנה ברורה

ט (א) ברכת אתה גבור. ובספר שלחן שלמה כתב, דיתחיל מן
מחיה מתים אתה ולא מן אתה גבור, שלא יאמר השם לכשתלה, ואם
יבא לשנות הוקרת השם, נחש שיבא לשנות אחר כך מפני ההרגל גם
בתפלה: (ב) עד מוריד הטל. ועד בכלל, והינו, לבני ספרד שנהגין
להזכיר טל בימות החמה, ולדין עד מכלכל חיים ועד בכלל, וכדלקמן
בהג"ה. וטעם כל זה, דבזה כבר הרגל לשונו לומר כהלכה. על כן
הוא הדין לענין שאלה, אם אמר תשעים פעמים ברכת השנים עד
אחר תכת ותן ברכה בימות החמה, או עד אחר תכת ותן טל ומטר
בימות הגשמים, די, ולא יתחיל מתחלת ברוך עלינו, רק מואת כל מיני
תבואתה וכו': (מא) תשעים פעמים. ובתשובת חתם סופר חלק
ארח חיים סימן כ מורה ויבא לכתחלה לאמרו מאה פעמים ואחד, אמנם
בדעבד מי שאמר רק תשעים פעמים, אין בדינו לפסק שחזו ויתפלה
נגד פסק השלחן ערוך: (מב) הרי הוא וכו'. דאם הרגל בלשונו
כשאומר במפוזרין, קל וחמר ברצופין. וכתב בשערי תשובה, שאם
הרגיל עצמו ארבעים וחמש פעמים שהם כנגד תמשה עשר יום, משעברו
אחר כך תמשה עשר ימים תזקה שאמר כהגון: (מג) עד מכלכל
חיים. ועד בכלל, ואם פן נתרגל לשונו לומר, רב להושיע מכלכל
חיים. ויש חולקין על הרמ"א בזה, ונכון לחש לכתחלה שלא לעשות
פן לסמוך על זה, פן כתב בדרך החיים, ובחיי אדם לא משמע פן:
(מד) עד מוריד הגשם. ועד בכלל:

קטו א (א) ראש לאמצעות. עוד טעם על סדר הברכות כתוב
בספר סדר הי"ם, אתה חונן, ראשונה שאלת
החכמה והדעת באדם, דבלאו הכי טוב ממנו הנפל, ולכן צריך לפזן
בה כראוי, שזה עקר השאלה שצריך האדם לשאל מאת הבורא יתברך,
ועד מוריד הגשם. ועד בכלל:

שער הציון

ט. כט. אליה רבה: ל. שליה ואליה רבה: א. אחרונים: ב. עשרת זקנים ושאר אחרונים: ג. רש"ל ושאר אחרונים: ד. ר' עקיבא איגור בשם הצ"ח:

תשובה יט

שיל"ת, פרעסבורג נגהי ליום עש"ק ו"ך למבי"א תקפ"ל.
שלום ורב טוב לאהו' תלמידי הרב המופלג המאה"ג
מעוז ומגדול כבוד מו"ה וואלף נ"י אב"ד דק"ק
פאלאטא:

יקרתו הגיעני ולא הבנתי בו עד שבא הש"ץ שלכם והבינני כי בהכ"נ שלכם ארוך וקצר מאוד ונדחק ג"כ מאוד ע"י עזרת נשים אשר נבנה במערב ופניהן מועדת למזרח ואין שום מקום ואופן להרחיב הגבול שם, ולבנות עזרת נשים בצפון ופניהם לדרום א"א לזה מבלי שיבנו הארון הקודש לדרום ויתפללו נגדו כדי שתהיה עזרת [נשים] בצד המתנגדת למקום אה"ק והתפלה, ואם לא יעשה נחת רוח לנשים בזה א"א בשום אופן להשיג הרחבת מקום בהכ"נ והדוחק רב לבני הקהלה ומצוה רבה להרחיב מקום אהל ה' ולרומם בית אלקינו, אלו הדברים הבנתי מתוך דברי הש"ץ. הנה לא נעלם ממעלתו דברי ש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים כאשר הזכירם במכתבו ג"כ, והנה הלבוש א) חידש לנו שאנחנו היושבים באירופי צריכים לבנות בהכ"נ באלכסון מזרחית דרומית וכבר הסכימו עמו כל הבאים אחריו, ובתשו' יד אלי' סימן ב' הביא הגאון מו"ה משה ראי' לדבריו מש"ס ב"ב כ"ה ע"ב כגון אתון דיתביתו בציפונא וכו', וכי עד עכשיו לא ידעו להתפלל דרך העיר ה' שמה ואם אולי לא הוה ס"ל ה"ל למימר התפללו דרך ירושלים ולא לומר אדרימו, אע"כ משום דבאמת בכל הוא למזרחו של א"י כדבש"ס מפורסם שנקרא א"י מערבא אצל הבבליים והיו מתפללים נגד המערב, אך יען א"י הוא להלן ולא מכון נגד בכל ולא נתנו לב על זה לבנות בהכ"נ באלכסון ע"כ הודיע להם כדעת הלבוש אדרימו אדרומי שיבנהו באלכסון וה"ה במדינתנו, אלא שחזר וסתר מה שבנה דא"כ מאי פריך את"כ ומנ"ל דבכל לציפונא דא"י וכו' ואי ס"ד שהי' מבואר להם כל הנ"ל רק שהודיעם דעת הלבוש א"כ מאי מנ"ל וכי נעלם מעין כל חי שבכל לצפון ע"כ דחה פשט הנ"ל:

ולפע"ד דפח"ח ודיחוי מעיקרא לא הוה והדברים נכונים, דמעיקרא הוה ס"ל כמו שסברו

קדמונינו שקודם הלבוש דהמדינה לא תקרא צפונית על שם האלכסון אלא מזרחית תקרא, שאדם נוסע מבבל לירושלים ממזרח למערב עד שמגיע אל הקו הישר כנגד א"י ושם פונה צפונה והולך לא"י וע"כ תקרא בכל מזרחא וא"י מערבא ואין מקום לכנות לבבל שם צפונה על שם האלכסון, עד שבא ר"ח ולימד להם אדרימו ומנ"ל מדכתיב מצפון תפתח הרי קרא לבבל צפונה לא"י אי אמרת בשלמא דיכונה על שם האלכסון משום דדרך האלכסון הולכים התפילות לא"י לק"מ, אע"ג דיותר ראוי שם מזרח משם צפון מ"מ כיון דצפון שמאל ומדת הדין הקשה תלה הרעה בצפון, אלא אי אמרת דהולכים דרך הישר למזרח ולא באלכסון איך אמר שקר מצפון תפתח וא"ש ודברי לבוש ודינו נכון:

ע"ב בודאי לסתור כותל בהכ"נ העומדת כדינו נגד המזרח ולהחזירו לדרום לעשות נחת רוח לנשים חלילה וחלילה, אפילו לא היה מפורש בש"ס ואפילו רק מנהג בעלמא מאן חשוב מאן ספון לעקור מנהג ישראל אפילו ערקתא דמסאנא מכ"ש הלכות קבועות הס שלא להזכיר, אך יען אמר לי הש"ץ שהמומחה מדד הרוחות ע"י קומפאס ואמר כי קרן זיוות בהכ"נ שלכם הוא המזרח האמיתי באופן שמקום תפלה של עכשיו הוא מזרחית צפונית שלא כדין, ואמנם בקרן דרומית מזרחית של עכשיו הוא המזרח האמיתי וממילא שלהלן לכותל דרומי של עכשיו שם יהי' מזרחית דרומית כחפץ בעל הלבוש, ואז אפילו יהי' ע"י זה פונה קצת לדרום יותר מלמזרח שעת הדחק שאני ובלבד שעכ"פ יהי' במזרח ג"כ ולא לדרום ממש מבלי נטי' למזרח כלל, והי' ירחיב גבולכם ויציב גבול אלמנה במהרה בימינו ונעלה לציון ברינה. הכ"ד:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה כ

בירושלמי רפ"ק דתענית הובא בר"ן ורא"ש שם דהמתפלל ואינו יודע מה הזכיר אמר ר' יוחנן כל שלשים יום חזקה מה שהוא למוד מזכיר וכו', וכ' הגהות מימו' פ"י מה' תפלה אות ה' דהר"ם מר"ב היה אומר שהרוצה שלא יחזור על

חת"ם

שו"ת האו"ח סימן כ כא

סופר

מא

תשובה כא

שיל"ח, פ"ב כאור ליום עש"ק י"ג כסליו תקב"ץ לפ"ק.

שלום וכ"ט ואורך ימים ושנות חיים למור"ח הגאון הגדול אור ישראל וקדושו נור אלקיו על ראשו תפארת הדור נ"י ע"ה פ"ה בקש"ת מו"ה עקיבא איגר נ"י אב"ד דק"ק פונא יע"א:

יקרת קדשו הגיעני, וע"ד אשר תמה מו"ח הג' נ"י בנידון ש"ץ שנשתתק בסליחות מוסף יוה"כ והועמד אחר תחתיו והתחיל במקום שנשתתק ולא מראש ברכת אתה בחרתנו והיו שם גאונים חכמי העיר, לפע"ד כדין עשו כיון שעדיין לפני השני לומר בסוף הסליחות או"א מחל לעונותינו ביה"כ וכו' בא"י מקדש ישראל ויה"כ אין קפידא אם קיצר באמצעות ולא אמר אתה בחרתנו, ואפילו במוסף יוה"כ שהשני אין מזכיר עבודה בנוסח מפני חטאינו אפילו אם זה מעכב אין בכך כלום, דבסליחות מזכיר כמה פעמים עניני עבודה ובנוסחא אין קפידא רק שלא יקצר כעין ברכת הפירות והמצות ועיין מג"א סימן קי"ד סק"ט:

מה שהקשה מו"ח הג' נ"י בב"י א"ח סימן קכ"ו ד"ה ודע דמי שעומד ומקרא לכהנים מתחיל שים שלום, ולמה לא יתחיל בעבודה דג' ראשונות וכן האחרונות כחדא חשיבי, קו' גדולה היא וצ"ע, באופן שהמתפלל כשיגיע לרצה ויודע בנפשו שהוא צריך להפסיק בנ"כ ויעמוד אחר תחתיו ואותו יצטרך להתחיל רצה א"כ מיד יסתלק הוא ברצה ויעמוד האחר המקרא תחתיו וצ"ע:

ולחומר הקושיא הנ"ל נלע"ד, דהא טעמא דג' ראשונות וג' אחרונות כחדא חשיבא משום דכולה חדא שבח והודאה נינהו משא"כ אמצעיים כל א' בקשה בפ"ע אמילי אחריתא היא ואין [להם] (ל)המשך זע"ז עי' ברכות ל"ד ע"א ובראשונים שם ובהגה"ה אשרי בשם תוס', ולפ"ז למה דנהיגי לומר או"א ברכנו בברכה בין הודאה לנ"כ ושים שלום וכמ"ש ב"י בסימן קכ"ח א"כ מופסקים הם ג' האחרונות וזה המקרא שהתחיל או"א ברכנו יגמור שים שלום, ובאמת יש לדקדק לפ"ז למה שנהיגו אחר הש"ס עפ"י הגאונים לומר וכתוב ובספר ובכך תן שהם בקשות שונות זו מזו כל אחד מעין הברכה הדר הנ"ל ראשונות כאמצעות

הספק יאמר כל כך פעמים אתה גבור עד מכלכל חיים כמו שיש בשלשים יום יע"ש. ונ"ל דבכיון דקדק לומר כל כך פעמים ולא כתב תשעים פעמים וכן דקדק מג"א [סי' קי"ד סקי"ב] כי מ"ט יש לשיעור הזה בשלשים יום דוקא ומנ"ל לר' יוחנן הא, ע"כ נ"ל דדברי ר' יוחנן בנויים על מה דאמרינן בש"ס דילן בחגיגה ט' ע"ב אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד וכן הוא מפורסם ומקובל שהשונה מאה פעמים ואחד לא במהרה הוא שוכח, וי"ל דהירושלמי קאי בפסח ובח"ל שעושים ח' ימים, אע"ג דר' יוחנן בא"י הוה מ"מ כך הי' דרכו של ר' יוחנן לומר הלכה לפני תלמידים העומדים לפניו שהיו מח"ל כמ"ש תוס' בשבת ט' ע"ב ד"ה הא לן ע"ש וא"כ הוה שפיר מאה פעמים ואחד, הא כיצד הרי בשלשים יום יש צ' תפלות שחרית מנחה ערבית צא מהם ב' ערבית ושחרית דיום א' של פסח משום שיום א' דפסח נחשב במנין שלושים יום ואין מזכירין בו אלא ממוסף ואילך ה"ל פ"ח פעמים, ושמונה מוספים דשמונה ימי הפסח שבח"ל ועוד ג' מוספים של ג' שבתות שנשארו מאסרו חג דפסח עד ט"ו אייר וכו' תפילות מוספים דב' ימים ר"ח אייר ה"ל י"ג מוספים צרף עם פ"ח הנ"ל עולה ק"א תפלות, וא"כ כיון שכבר הזכיר ק"א פעמים שוב אינו שוכח עד שיחזור אח"כ בימות הגשמים ויזכיר ק"א פעמים הגשם, והא דלא יהיב ירושלמי זמן לצאת מידי ספק בהזכרת גשם שבימות הגשמים המתחיל ב"ט אחרון של חג היינו משום דשם אין מחזירים מספק כיון שלמוד לומר טל וכמ"ש הר"ן פ"ק דתענית ומבואר בב"י א"ח סי' קי"ד, וא"כ לפ"ז לדידן שאין מזכירים טל בימות החמה א"כ בהזכרת גשמים לא סגי בשלשים יום אלא צריך כל כך תפלות שיעלה לק"א פעמים וכן הרוצה לעשות כהר"מ מר"ב צריך לאומרו ק"א פעמים, ובהג"ה סמ"ק וכן בטא"ח כ' צ' פעמים והוא שלא בדקדוק ועמ"ש מג"א שם סקי"ב אפשר נתכוון למ"ש, וכן אני מורה ובא לכתחלה לאומרו מאה פעמים וא' אמנם כדיעבד מי שאמר רק תשעים פעמים ושוב נסתפק אם אמר משיב הרוח או לא אין בידי לפסוק שיחזור ויתפלל נגד משמעות הש"ע ורמ"א כיון שלא מצאתי לי חבר בדבר, ומ"מ נלע"ד שהניחו לי מקום משמים:

משה"ק סופר מפפד"מ